

■ RÜYETÜ'N-NEBÎ MESELESİ

The Issue Of Rüyetü'n-Nebî According to Sufis

FERZENDE İDİZ

Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Özet

Rü'yet, görmek anlamına gelen Arapça bir kelimedir. Rü'yetü'n-Nebî ise Nebî'nin görülmesi anlamına gelir. Bu tabir daha çok Nebîmiz (s.a.v.)'in öldükten sonra görülüp görülemeyeceği meselesi için kullanılmaktadır. Bazı sufi büyükleri, diğer nebîler gibi Nebîmiz (s.a.v.)'in de ölümünden sonra hayat sahibi olduğunu ve dolayısıyla kendileriyle görüştiklerini, hatta Nebîmizden bazı bilgiler aldıklarını söylemişlerdir. Bunu da keşf, kerâmet ve bazı hadîslere dayandırmışlardır. Bir kesîm âlim de buna karşı çıkmış ve bunun mümkün olmadığını söylemiştir. İşte bu makâlede tartışmalara sebep olmuş olan ve bizce tasavvuf açısından da önem arz eden rü'yetü'n-Nebî meselesi ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Rü'yet, Nebî, rüya, yakaza, kerâmet.

Abstract

Rü'yet is an Arabic word which means to see. And Rü'yetü'n-Nebî means sighting of Nebî. This expression is used mostly for whether our Nebî (pbuh) will be seen or not after his death. Some senior sufis have said that our Nebî just like other Nebîs has a life after his death therefore he communicates with them, and they have even obtained some information from our Nebî. They attributed this to kashf, karamat and some hadith. Some of the intelligentsia opposed to this and said that this is not possible. This article thus discusses the issue of rü'yetü'n-Nebî which lead to the controversies and which is also important in terms of Taşavvuf in our opinion.

Keywords: Rü'yet, Nebî, dream, vigilance, karamat

Giriş

Görmek anlamına gelen “rü’yet”, aynı zamanda kalb ve gözle bakmak manasını taşır.¹ “Rü’yet”, mutlak anlamda kullanıldığı zaman daha çok rü’yetullah anlaşılır. Nitekim kelamcı ve mutasavvıflar, rü’yet kelimesini, Allah’ı dünyada ve âhirette gözle müşâhede etmek anlamında kullanırlar.² Bununla beraber “rü’yet”, terkibe girdiği kelimeye göre anlam kazanır. Dolayısıyla Rü’yetullah, Allah’ı görme, rü’yetü’n-nebî, nebî’yi görme, rü’yetü’l-melâik ise melekleri görme anlamlarına gelir.

Rü’yetullah meselesi, Ehl-i Sünnet ile Mu’tezile başta olmak üzere diğer itikadî mezhepler arasında büyük tartışmalara yol açmış, konuya dâir birçok eser yazılmıştır. Günümüzde de tartışma konusu olan bu meseleye daha ilk zamanlardan itibaren sûfîler de müdâhil olmuşlardır. Bu dünyada, âhirette ve rüyada rü’yetullah meselesi hakkında sûfîler genel anlamda Ehl-i Sünnet kelâmcılarıyla aynı görüşleri paylaşmışlardır. Yani sûfîler de kısaca Ehl-i Sünnet kelâmcıları gibi; bu dünyada rü’yetullahın baş gözüyle câiz ancak gerçekleşmediğini, âhirette mümkün ve vâcib, rüyada ise câiz olduğunu söylemişlerdir.³

Rü’yetullah meselesi hakkında genel anlamda zâhir ulemâsı ile aynı fikirleri paylaştıkları anlaşılabilir pek itiraz olmamıştır. Ancak söz konusu rü’yetü’n-nebî meselesi olunca sûfîler itirazlara ve ithamlara marûz kalmışlardır. Zira bazı sûfîler uyanıkken Nebîmiz (s.a.v.)’i gördüklerini, onunla görüştiklerini, hatta kendisinden ilim aldıklarını söylemişlerdir.⁴ Nitekim İbn Arabî gibi bazı sûfîler, Nebî (s.a.v.) ile görüştiklerini, ondan ilim ve hadîs aldıklarını iddia etmişlerdir.⁵ Bu-

¹ Muhammed İbn Manzûr, *Lisânü’l-Arab*, Dâru Sâdır, Beyrût, ts., c. 14, s. 291; Muhammed b. Muhammed b. Abdurrezzâk ez-Zebîdî, *Tâcü’l-arûs min cevâhiri’l-kâmûs*, tahk. Heyet, Dârü’l-Hidâye, ts. c. 38, s. 102.

² Süleyman Uludağ, “Rü’yet”, *DİA*, İstanbul, 2008, c. 35, s. 310.

³ Bak. Ferzende İdiz, “Sûfîlere Göre Rü’yetullah Meselesi” *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*,

c. 9, sayı: 43 (Nisan 2016), (www.sosyalarastirmalar.com).

⁴ Bak. Uludağ, “Rü’yet”, c. 35, s. 311; Ayrıca Nebîmiz (s.a.v.)’i gördüğünü söyleyen âlimler için bak. Celâluddin Süyûtî, *Tenwîrü’l-halek fi imkânî rü’yeti’n-Nebî ve’l-melek*, Kütahya Vahidpaşa İl Halk ktp, No: 43 Va 2282; Ferzende İdiz, *İmâm Süyûtî’nin Tasavvuf Risâleleri*, İlahiyat Yay., Ankara, 2015, s. 333-377.

⁵ Bak. İbn Arabî Muhyiddîn, *Füsüsü’l-hikem*, tahk. Ebû A’lâ Afîfî, Dârü’l-Kitâbi’l-Arabî, Beyrût, ts., s. 47.

nu da bazı âyet ve hadislerle dayandırmaya çalışmışlardır. Buna karşın, öldükten sonra Nebî'nin görülemeyeceğini, bunun mümkün olmadığını söyleyenler olmuştur. İşte bu makâle, söz konusu tartışmaları, ulemânın özellikle sûfîlerin rü'yetü'n-Nebî meselesine yaklaşımlarını incelemeyi gaye edinmiştir.

Kaynaklar incelendiğinde konuya dâir tartışmaların genel anlamda “Yakaza Halinde Nebî'yi Görme” ve “Rüyada Nebî'yi Görme” olmak üzere temel iki başlık etrafında yoğunlaştığı görülür. Biz de meseleyi bu temel iki başlık etrafında ele alarak incelemeye çalışacağız.

1. Yakaza Halinde Nebî'yi Görme

Yukarıda belirtmeye çalıştığımız gibi, keşf ve ilham sahibi bazı sûfîler, ki bunların sayısı azımsanamayacak kadar çoktur, Nebî'yi yakaza halinde iken gördüklerini söylemişlerdir. Bu söylem tartışmalara sebep olmuş, konuya dâir zâhir ve bâtın uleması tarafından lehte ve aleyhte fikirler beyân edilmiş, te'liflerde ayrı başlıklar altında zikredilmiş hatta konuya dâir müstakil eserler yazılmıştır. Yakaza halinde rü'yetü'n-Nebî meselesini savunan bazı sûfîler, mücâhede ve riyâzet sonucu, Allah'ın dilediği kulunun gözünden perdeyi kaldırmasıyla, Peygamberimiz (s.a.v.)'i görmenin mümkün olduğunu ve bunun da görenin kerâmeti olduğunu söylemişlerdir. Nitekim İmâm Gazzâlî (öl.505/1111): *“Onlar (sûfîler) öyle kimselerdir ki, uyamak hâldeyken melekleri ve enbiyânın rûhlarını müşâhade ederler. Onların seslerini işitir ve onlardan fayda elde ederler. Sonra hâlleri, sûret ve emsâlleri görmenin üzerinde bir dereceye yükselir de bu hâli anlatmak oldukça zorlaşır”*⁶ demiştir.

Yine Kâdı Ebubekir b. Arabî (öl.543/1148), sûfîlerin merâmını şöyle dile getirmiştir: *“Sûfîler, kalb tezkiyesinde; insanda nefis temizliği, alakaları (gereksiz şeylerle) kesme, makâm, mal ve insanlar arasına karışmama gibi dünya (sevgisi) sebeplerinden kopma hâsil olduğunda ve kişi, dâimi bir ilim ve sürekli bir âmelle Allah'a yöneldiği zaman, ona kalblerin açılacağı ve böylece o kimsenin, melekleri görmeye, sözlerini işitmeye,*

⁶ Ebû Hâmid Muhammed el-Gazzâlî, *el-Münkizu mine'd-dalâl*, tahk. Abdullah el-Hâlidî, Dârü'l-Erkam, Beyrût, ts. s. 50. (*İhyâu ulumid'dîn*'in 5. cildi dâhilinde); Süyûtî, *Temvîrü'l-halek*, vr. 5a.

*enbîyanın rûhlarına muttali olup kelâmlarını işitmeye başlayacağı sonucuna varmışlardır. Enbiya ve melekleri görmek, onların kelâmını işitmek, mü'min için kerâmet, kâfir için ise ukubet olmak üzere mümkündür.*⁷ Burada İbn Arabî'nin Nebî'yi görebilmenin yolu olarak kalb tezkiyesi ve nefis temizliğine vurgu yaptığı görülmele beraber, bu durumun gerçekleşmesini de kerâmet olarak öne sürdüğü görülmektedir ki, sûfîlerin bu konu hakkındaki genel görüşlerinin bu olduğunu daha konunun başında söyleyebiliriz.

Şeyh İzzuddîn b. Abdusselâm (öl.660/1262), *Kavâidü'l-kübrâ*'da, İbn el-Hâc (öl.737/1336)'da *Medhal*'da: “Yüce Allah'ın zâhir ve bâtınlarını muhâfaza ettiği büyüklerden kendisine Nebî (s.a.v.)'yi görme vak'ası gerçekleşenleri de inkâr etmeyiz”⁸ diyerek meselenin imkânını dile getirmişlerdir.

Nebî (s.a.v.)'nin yakaza halinde görülebileceğini savunan mutasavvıf âlimlerden birisi de İmâm Süyûtî (öl.911/1505) olmuştur. İmâm Süyûtî, Nebî ve meleklerin insanlar tarafından görülebileceğine dâir *Tenvîrû'l-halek fî imkânî rü'yetü'n-Nebî ve'l-melek* isminde müstakil bir risâle yazmıştır. Söz konusu risâlede Süyûtî, meseleyi, hadîsler ve âlimlerin görüşleri etrafında açıklamaya çalışmıştır. Ayrıca Süyûtî, birçok âlim ve mutasavvıfın, Nebî (s.a.v.) ile yakaza halinde görüştüğünü isim vermek sûretiyle eserlerinde belirtmiştir. Mesela: Hz. Osman'ın şehîd edilmeden önce muhasara esnasında Nebî (s.a.v.)'yi gördüğü,⁹ Abdulkadîr Geylânî'nin Nebî (s.a.v.)'yle konuştuğu,¹⁰ Şeyh Ebû Hasan Şâzîlî'nin Nebî (s.a.v.) ile görüştüğü ve bunu Şeyh İzzuddin b. Abdusselâm'a anlattığı,¹¹ Şeyh Halîfe b. Mûsâ'nın sık sık Nebî (s.a.v.)'yle görüştüğü,¹² Ebû Abbâs el Mürsî'nin, Şeyh Abdullah ed-Dalâsî/Dülâsî'nin Peygamberimiz (s.a.v.)'in ardında namaz kıldığı, Şeyh Abdullah el-Kurtûbî'nin Nebî

⁷ Süyûtî, *Tenvîrû'l-halek*, vr. 5a.

⁸ Süyûtî, *Tenvîrû'l-halek*, vr. 5a-b.

⁹ Bak. Celâluddîn Süyûtî, *el-Hâvî fî'l-fatâvâ*, Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrût, 1421./2000, c. 2, s. 249.

¹⁰ Bak. Ahmed Şihâbüddîn İbn Hacer el-Heytemî, *el-Fetâvâ'l-hadisîyye*, Dârü'l-Ma'rîfe, Beyrût, ts., s. 299; Süyûtî, *Tenvîrû'l-halek*, vr. 6b-7a; Mahmûd Alûsî, *Rûhu'l-meânî*, Dârü'l-hyâî't-Türâsî'l-Arabî, Beyrût, ts., c. 22, s. 35.

¹¹ Bak. Celâluddîn Süyûtî, *Te'yîdü'l-hakîkatî'l-aliyye ve teşyîdü't-Tarîkiş-Şâzîliyye* Manisa İl Halk Kütüphanesi, 45 Hk 1525, vr. 81a-b.

¹² Bak. Alûsî, *Rûhu'l-meânî*, c. 22, s. 36.

(s.a.v.) ile görüşüp ona soru sorduğu, selâm alıp verdiği, Şeyh Ebû Abbâs el-Askalânî'nin, Nebî (s.a.v.)'nin huzuruna girdiği vb. önemli başka isimler, İmâm Süyûtî'nin eserlerinde verdiği örnekler arasında yer almıştır.¹³ Ayrıca İmâm Süyûtî'nin de Resûlullah (s.a.v.)'ı yakaza hâlinde iken 70 defa kadar görüp konuştuğunu söylediği kaynaklarda yer almıştır.¹⁴

Yusûf Nebhânî de *Câmu kerâmâtî'l-evliyâ*'da Resûlullah (s.a.v.) ile görüşenlere birçok örnek vermiştir. Mesela; Muhammed Sadrüddîn el-Bekrî'nin Nebîmiz (s.a.v.)'in kabrini ziyâret edip selâm verdiği, Nebîmiz (s.a.v.)'in de onun selâmını aldığı ve sesinin diğer insanlar tarafından da işitildiği,¹⁵ Muhammed b. Ebi'l-Hüseyn el-Bekrî'ye Nebîmiz (s.a.v.)'in "*Allah seni ve zürriyetini mübârek kılsun*"¹⁶ dediği yine Ahmed el-Ahmed es-Sa'dî'nin Nebîmiz (s.a.v.)'in kabrini ziyaretinde selâm verdiği ve Nebîmiz (s.a.v.)'in de selâmını aldığı, Nebhânî'nin Nebîmizle görüşenlere verdiği örneklerden bir kaçıdır.¹⁷ Tabi ki, bu örnekler aynı zamanda Nebhânî'nin de yakaza halinde Nebî (s.a.v.) ile görüşülebileceği fikrini kabul ettiğini göstermektedir.

Kaynaklar incelendiğinde; İmâm Gazzâlî, el-Bârizî, Tâc İbn Sübkî (öl.771/1370), Afîf el-Yâfiû (öl.768/1367), Kurtubî (öl.671/1272), İbn Ebî Cemre (öl.675/1276), Ebû Hasan Şâzilî (öl.656/1258) ve İbn el-Hâc gibi bir çok âlimin yakaza halinde Nebî (s.a.v.)'nin görülebileceğini ifâde ettikleri görülür. Daha önce ifâde edildiği gibi bunlar bu durumun kerâmet olarak vukuunu savunmuşlardır.¹⁸ İmâm Şa'rânî (öl.973/1565) de "*Resûlullah (s.a.v.)'i yakaza halinde gördüğünü söyleyen kimse sizce doğru söylemiş midir?*" şeklindeki soru-

¹³ Bak. Süyûtî, *Te'yîdü'l-hakîka*, vr. 81a-b; Süyûtî, *Tenvirü'l-halek*, vr. 6a-9b vd.

¹⁴ Bak. Abdülkadir b. Muhammed Şâzilî, *Behcetü'l-âbidîn bi tercümeti Hâfizi'l-asri Celâluddîn es-Süyûtî*, tahk. Abdülilâh Ahmed Nebhân, Dimeşk, 1419/1998, s. 153; Abdulvahhâb eş-Şa'rânî, *et-Tabakâtü's-suğrâ*, tahk. Ahmed Abdurrahîm es-Sâyih-Tevfik Ali Vehbe, Mektebetü's-Sekâfeti'd-Diniyye, Kâhire, 1426/2005, s. 16; Şihâbüddîn İbn İmâd, *Şezarâtü'z-zehab fi ahbâri men zehab*, tahk. Abdülkadir Arnâvût-Mahmûd Arnâvût, Dâru İbn Kesîr, Beyrût, 1413/1992, c. 8, s. 52; Ferzende Idiz, *İmâm Süyûtî ve Tasavvuf*, İlahiyat Yay., Ankara, 2015, s. 225-226.

¹⁵ Yusûf en-Nebhânî, *Câmiu kerâmâtî'l-evliyâ*, Merkez Ehlisünne, 1422/2001, c. 1, s. 290.

¹⁶ en-Nebhânî, *Câmiu kerâmât*, c. 1, s. 313.

¹⁷ en-Nebhânî, *Câmiu kerâmât*, c. 1, s. 552.

¹⁸ Bak. el-Heytemî, *el-Fetâvâ*, s. 297; Gazzâlî, *el-Münkiz*; Süyûtî, *Tenvirü'l-halek*; Yusûf en-Nebhânî, *Câmiu kerâmâtî'l-evliyâ*, Merkez Ehlisünne, 1422/2001; Ali el-Kârî, *Cemü'l-vesâil fi şerhi's-Şemâil*, Mısır, ts. c. 2, s. 237; Tevfik b. Ömer b. Ali es-Seyyidî, *Büşrâ'l-kulûbi'l-yakaza fi ri'yeti'n-Nebî*, Mektebetü'l-Kabs, 1990.

ya, İmâm Süyûtî'nin yetmiş küsur defa Resûlullah (s.a.v.)'i rüyasında gördüğünü söylemesini delîl sayarak "Evet bu kimse doğru söylemiştir" şeklinde cevap vermiştir.¹⁹ İmâm Süyûtî'nin yanında uzun yıllar talebelik yapmış ve sonrasında da İmâm Süyûtî'nin hayatını anlatan *Behcetü'l-âbidin bi tercümeti Hâfizi'l-asri Celâluddin es-Süyûtî* adında bir kitap yazmış olan Abdulkadîr b. Muhammed Şâzilî, İmâm Süyûtî'ye Resûlullah (s.a.v.)'i görüp görmediğini sormuş o da yakaza hâlindeyken Resûlullah (s.a.v.)'i yetmiş defa kadar görüp kendisiyle konuştuğunu söylemiştir.²⁰

Kaynaklarda Resûlullah (s.a.v.)'i yakaza halinde gördüğü söylenen Allah dostlarının sayısı oldukça çoktur. Tamamını burada saymak mümkün olmayacaktır. Biz sadece bu kadarını saymakla yetineceğiz. Merak edenler ilgili kaynaklara bakabilirler.²¹

Ehlullahtan bazı kimselerin kerâmet sonucu Resûlullah (s.a.v.)'i yakaza halinde görebileceğini savunanlar, bu durumun vuku bulduğunu hatta bazı Allah dostlarının bu görüşmelerinde Resûlullah'a soru sorup, ilim aldıklarını da savunmuşlardır. Kendisi aynı zamanda mutasavvıf bir âlim olan İbn Hacer Heytemî (öl.974/1566) bunun mümkün olduğunu savunanlardandır. Heytemî buna şöyle bir örnek de vermiştir: Velî bir sûfî bir fakihin meclisine girmiş ve bu fakih bir hadîs rivâyet etmiş. Bunu işiten velî, bu sözün hadîs değil, yanlış olduğunu söylemiş. Bunun üzerine fakih, sen bunu nereden biliyorsun, diye sormuş. O velî, işte Resûlullah (s.a.v.) yanı başında durmuş ve böyle bir söz söylemediğini söylüyor, demiş. Bu esnada o fakih de keşfen Resûlullah'ı görmüş ve kabul etmiştir.²² Yine hadîs olup olmadığı tartışılmış olan *مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ فَقَدْ عَرَفَ رَبَّهُ* "Nefsini bilen Rabb'ini bilir"²³ sözü için İbn Arabî'nin: "Bu hadîs her ne kadar

¹⁹ Abdulvahhâb Şarânî, *el-Yavâkîr ve'l-cevâhir fi beyâni Akâidil-ekâbir*, Dâru İhyâit-Türâsî'l-Arabî, Beyrût, ts., c. 1, s. 238.

²⁰ Abdulkadîr b. Muhammed Şâzilî, *Behcetü'l-âbidin bi tercümeti Hâfizi'l-asri Celâluddin es-Süyûtî*, tahk. Abdülilâh Ahmed Nebhân, Dımeşk, 1419/1998, s. 153; eş-Şarânî, *et-Tabakât*, s. 16; İbn İmâd, *Şezarât*, c. 8, s. 52.

²¹ Konuya dâir örnekler için bak. Süyûtî, *Tevvîrül-halek*; en-Nebhânî, *Câmîü kerâmâtü'l-evliyâ*, es-Seyyidî, *Büşrâ'l-kulûb*; İdiz, *Süyûtî Risâleleri*.

²² el-Heytemî, *el-Fetâvâ*, s.297.

²³ Muhammed b. Abdullah ez-Zerkeşî, *et-Tezkire fi'l-ehâdisi'l-müştehire*, tahk. Mustafa Abdulkadir Atâ, Dârü'l-Kütübü'l-İlmîyye, Beyrût, 1406/1986, c. 1, s. 129; İsmâil b. Muhammed Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ*, Dâru İhyâit-Türâsî'l-Arabî, ts., c. 2, s. 262.

*rivâyet yoluyla sahih olmamışsa da keşif yoluyla bize göre sahihtir' dediği zikredilmiştir.*²⁴

Yakaza halinde Nebî (s.a.v.)'yle görüşüp konuştuklarını söyleyen sûfîler, meseleyi sadece keşf ve tasfiye bağlamında savunmamış, aynı zamanda konuyu hadîslere de dayandırmışlardır. Bu hadîslerin başında da hiç şüphesiz, Buhârî ve Müslim'de yer alan مَنْ رَأَى فِي الْمَنَامِ مِنْ رَأْيِي فِي الْمَنَامِ «Beni rüyada gören gelecekte de uyanık halde görecektir. Şeytan benim şeklime giremez.»²⁵ hadîsi yer almıştır.

Aslında sûfîlerin ve bazı ulemânın Resûlullah (s.a.v.)'in yakaza halinde görülebileceğine dâir delîl olarak sundukları bu hadîs, aynı zamanda ihtilafın da ana kaynağı olmuştur. Zira hadîste yer alan مَنْ رَأَى فِي الْمَنَامِ فَسِيرَانِي فِي الْيَقَظَةِ وَلَا يَتَمَثَّلُ الشَّيْطَانُ بِي lafzının başka rivâyetlerde farklılık arzetmesi ihtilafa sebep olmuş ve bu farklı lafızlara dayanarak bazıları hadîsin yakaza halinde Nebî'nin görülebileceğine kesin bir şekilde delâlet etmediğini, farklı manalar ifâde edebileceğini söylemişlerdir. Şöyle ki: Buhârî, «باب من رأى النبي صلى الله عليه وسلم في المنام» *Nebî (s.a.v.)'yi rüyada gördüğünü söyleyen kimsenin bâbı*²⁶ başlığı altında مَنْ رَأَى فِي الْمَنَامِ فَسِيرَانِي فِي الْيَقَظَةِ وَلَا يَتَمَثَّلُ الشَّيْطَانُ بِي hadîsini beş ayrı tariklerle rivâyet etmiştir. Söz konusu bu tariklerde de مَنْ رَأَى فِي الْمَنَامِ فَسِيرَانِي فِي الْيَقَظَةِ ke- limesi başka manalara gelebilecek şekilde farklı lafızlarla yer almıştır.

Aynı hadîsi Müslim *Sahîh*'inde أَوْ فَكَأَنَّمَا رَأَى أَوْ فَكَأَنَّمَا رَأَى فِي الْمَنَامِ فَسِيرَانِي فِي الْيَقَظَةِ أَوْ فَكَأَنَّمَا رَأَى فِي الْمَنَامِ فَسِيرَانِي فِي الْيَقَظَةِ لَا يَتَمَثَّلُ الشَّيْطَانُ بِي²⁷ Yine İbn Mâce'nin *Sünen*'inde söz konusu hadîs, فَكَأَنَّمَا رَأَى فِي الْمَنَامِ فَسِيرَانِي فِي الْيَقَظَةِ²⁸ lafzıyla rivâyet edilmiştir.

Böylece hadîste üç farklı lafzın ön plana çıktığı görülmektedir. Bunlar da مَنْ رَأَى فِي الْمَنَامِ فَسِيرَانِي فِي الْيَقَظَةِ, فَكَأَنَّمَا رَأَى فِي الْمَنَامِ فَسِيرَانِي فِي الْيَقَظَةِ, فَكَأَنَّمَا رَأَى فِي الْمَنَامِ فَسِيرَانِي فِي الْيَقَظَةِ

²⁴ Bak. Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ*, c. 2, s. 262.

²⁵ Muhammed b. İsmâil Buhârî, *Sahîh*, tahk. Mustafa Diyb, Dâru İbn Kesîr, 1407/1987, Ta'bîr, 10.

²⁶ Buhârî, *Sahîh*, ta'bîr, 10.

²⁷ Müslim b. Hacâc, *Sahîh*, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Beyrût, ts. er-Rü'yâ, 1.

²⁸ İbn Mâce, *Sünen*, Dâru'l-Fikr, Beyrût, ts., Ta'birü'r-rü'yâ, 2

lafızlarıdır.²⁹ Bu da hadîste yer alan فَسَّيْرَ اِنِّي lafzı hakkında râvî şekki olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla bu durum yukarıda anlatmaya çalıştığımız ihtilafta etkili olmuş ve Resûlullah (s.a.v.)'in yakaza halinde görülemeyeceğini iddia edenler için adeta bir dayanak teşkil etmiştir.

Sûfîler, farklı lafızlarla rivâyet edilmiş olan bu hadîslerden فَسَّيْرَ اِنِّي lafzını barındıran tarikle geleni esas dayanak yapmışlardır. Sûfîlere göre söz konusu hadîste geçen فَسَّيْرَ اِنِّي “Beni görecektir” ifâdesi bu dünyada ve yakaza halinde olacağını ifâde etmektedir. Yanî, Nebî (s.a.v.)'yi rüyasında gören kimse, ölmeden önce yakaza halinde Nebî (s.a.v.)'yi tekrar görecektir. Bu görüşü savunanlara göre bu durum mümkündür ve yukarıda bir kısmını saydığımız birçok velî yakaza halinde Nebî (s.a.v.) ile görüşmüştür. Zira Yüce Allah, Nebî (s.a.v.)'yi rüyada görmeyi, onu yakaza halinde de görmeye sebep kılmıştır. Nitekim İbn Ebî Cemre; “İneğin (Bakara Sûresi'nde anlatıldığı gibi) bir parçasıyla ölü adama vurulma eylemini, adamın hayata dönmesine; İbrâhîm (a.s.)'in duâsını, kuşların dirilmesine; Üzeyr (a.s.)'in hayretini onun ve eşeğinin ölümüne ve yüz yıldan sonra da tekrar diriltilmelerine sebep kılan yüce Allah, Nebî (s.a.v.)'nin rüyada görülmesini, onun yakaza hâlinde de görülmesine sebep kılmaya (elbette) kâdirdir”³⁰ diyerek bu görüşü savunmuştur.

Buhârî'nin söz konusu bâb başlığı altında verdiği beş hadîsin ilki, Ebû Hüreyre'den nakledilen yukarıda metnini verdiğimiz hadistir ki, aynen فِي الْيَقِظَةِ فَسَّيْرَ اِنِّي lafzıyla rivâyet edilmiştir. Dolayısıyla Buhârî'de فَسَّيْرَ اِنِّي lafzıyla hadîs bulunmamaktadır, deyip, bunu yakaza halinde Resûlullah'ın görüleceğine dâir fikir beyân edenlerin uydurması olarak lanse etmeye çalışanlar, ya yanılmakta ya da kasten olayı saptırmaktadırlar.³¹

Söz konusu hadîsi dayanak yapıp فَسَّيْرَ اِنِّي “Beni görecektir” lafzının Resûlullah (s.a.v.)'in yakaza halinde görüleceğine işâret ettiğini ve

²⁹ Bak. İbn Hacer Askalânî, *Fethü'l-bârî şerhu Sahîhi Buhârî*, Dârü'l-Ma'rîfe, Beyrût, 1397/1977, c. 12, s. 384.

³⁰ Ebû Muhammed Abdullah b. Ebî Cemre, *Behcetü'n-nüfûs*, Matbatü's-Sıdk, Mısır, 1348/1929, c. 4, s. 237-238; Süyûtî, *Tevîrî'l-halek*, vr. 2b; Türkçe tercümesi için bak. İdiz, *Süyyûtî Risâleleri*, s. 342.

³¹ Böyle bir iddia için bak. İbn Şerîf, <https://saaid.net/mkatarat/Maoled/41.htm> (erişim: 02.09.2016), s. 2.

dolayısıyla bu dünyayda görmeyi ifâde ettiğini savunanlar da kendi aralarında فَسَيَرَانِي “Beni görecektir” kelimenin nasıl anlaşılması gerektiği konusunda ihtilafa düşmüşlerdir.

Bir kesim, فَسَيَرَانِي kelimesi ‘Beni kıyamette görecektir’ anlamına gelir, demiştir. Yani hadîsin manası, beni rüyada gören asli şeklimle beni kıyamette de görecektir, anlamına gelir, demiştir. Buna itiraz edilmiş ve tüm ümmetin zaten Resûlullah (s.a.v.)’ı kıyâmette göreceğini, dolayısıyla böyle anlamının onu rüyada görene bir ayrıcalık sağlamayacağı ifâde edilmiştir. İbn Hacer Heytemî ve İbn Battâl bu görüşü savunmuşlardır.³²

Başka bir kesim; فَسَيَرَانِي ‘Beni kıyamette görecektir’ kelimesinde maksat kıyâmet olmayıp, Resûlullah (s.a.v.)’a hayatta iken imân ettiği halde, uzakta olduğu için onu görmeyenleri ifâde ettiğini belirtmiştir. Yani hadîs, Peygamberimiz (s.a.v) daha hayatta iken kendisine imân etmiş ancak uzakta oldukları için henüz kendisini dünyaya gözüyle görememiş kimselerin daha ölmeden önce Nebî (s.a.v.)’yi göreceklerini müjdelemektedir, demiştir. Mesela İbn Tîn bu görüşü paylaşmıştır.³³

Üçüncü bir grup da فَسَيَرَانِي “Beni görecektir” ifâdesini olduğu gibi zâhir manası üzere kabul etmiş ve Resûlullah (s.a.v.)’ı rüyada gören kimsenin, ölmeden önce bu dünyada yakaza hâlinde de onu göreceğini söylemiştir. Yani başındaki iki gözüyle görecektir. Yukarıda da ifâde edildiği gibi azımsanamayacak sayıda sâlih kimse, Nebî (s.a.v.)’yi yakaza halinde gördüklerini, ona bazı müşkil meseleleri sorduklarını ve bunların cevaplarını aldıklarını söylemişlerdir.³⁴ Dolayısıyla bu görüşü savunanlar, Nebî (s.a.v.)’yi rüyasında gören kimse onu yakaza halinde baş veya kalb gözüyle görecektir, demişlerdir. Bunun da kerâmet olarak gerçekleştiğini de ifâde etmişlerdir.³⁵

Nitekim üçüncü görüşü savunanlardan İbn Ebî Cemre, şöyle de-

³² Bak. el-Heytemî, *el-Fetâvâ*, s. 298; Askalânî, *Fethü’l-bârî*, c. 12, s. 384; Süyûtî, *Tenvîrü’l-halek*, vr. 1b-2a; İdiz, *İmâm Süyûtî*, s. 222.

³³ Askalânî, *Fethü’l-bârî*, c. 12, s. 384; Süyûtî, *Tenvîrü’l-halek*, vr. 1b-2a; İdiz, *İmâm Süyûtî*, s. 222.

³⁴ Bak. Süyûtî, *Tenvîrü’l-halek*, vr. 1b-2a; Askalânî, *Fethü’l-bârî*, c. 12, s. 384; İdiz, *İmâm Süyûtî*, s. 222.

³⁵ Bak. Süyûtî, *Tenvîrü’l-halek*, vr. 1b-2; İdiz, *İmâm Süyûtî*, s. 222.

miştir: “Bu durumu (Resûlullah (s.a.v.)’ın uyanırken görüleceği meselesini) inkâr eden kişi, ya evliyânın kerâmetini tasdik ediyor ya da yalanlıyordur (bu iki durumdan birisine sahiptir). Şayet bu kimse, kerâmeti inkâr edenlerden birisiyse, onunla konuşmayı kesmek gerekir. Zira bu kimse, sünnetin açık delillerle ispat ettiği bir şeyi inkâr etmiştir. Yok, eğer kerâmeti tasdik eden birisiyse, işte bu anlattığımız durum da kerâmet cinsindedir. Çünkü evliyâyâ, ülyâ ve sıfıfla olan her iki âlemden birçok harikulâde şeyler zuhûr eder ve bu durum, kerâmeti kabul eden açısından inkâr edilmez bir vak’adır.”³⁶ Yani Resûlullah’ı yakaza halinde görmek öyle herkese nâsib olmamaktadır. Onun yolunu takip eden, sünnetine sımsıkı sarılan, riyâzet ve mücâhede yoluyla nefsini ıslâh edenlere rüyada görülen Nebî (s.a.v.), onlara daha sonra yakaza halinde de görülmekte ve bu da kerâmet şeklinde gerçekleşmektedir. Ağırlıklı görüşün, bu üçüncü görüş olduğunu söyleyebiliriz.

Hadîste geçen *فسیرانی* “Beni görecektir” ifâdesinin, kıyâmette Allah’ı yakaza halinde görmeye delâlet ettiğini söyleyenler de olmuştur. Buna göre hadîsin manası “Beni rüyada gören kıyamette (cenette) uyanık olarak Allah’ı görecektir” şeklinde olur. *فسیرانی* “Beni görecektir” lafzının Allah’ın rüyada görüleceğine delâlet ettiği de söylenmiştir. Yani Resûlullah (s.a.v.)’ı rüyada görmek, Allah’ın rüyada görüleceğinin müjdesi olmaktadır.³⁷ Ancak hadîste Allah’ın değil, Resûlullah’ın görüleceğinin ifâde edildiği açıktır. Dolayısıyla bu son görüşün hadîsin manasına uygun düşmediğini söyleyebiliriz.

Aktardığımız bilgiler ışığında tezkiye ve kalb tasfiyesi sonucu bazı Allah dostlarının, bu dünya şartları dışında ve misâl âleminde Allah’ın bir lütfu olarak kerâmet sonucu Resûlullah (s.a.v.)’ı gördüklerini söylemek mümkündür. Bunu şu sebeplerden dolayı söylüyoruz:

1. Buhârî ve Müslim başta olmak üzere konuya dâir hadîs bulunması. Her ne kadar aynı hadîsin değişik lafızlarla farklı anlaşılmasını sağlayan başka rivâyetleri varsa da bu durum, *فسیرانی* “Beni görecektir” lafzını barındıran rivâyetin göz ardı edilmesine yetmemektedir. Zira bu görüşte olan âlimlerin sayısı oldukça çoktur. Buhârî’nin

³⁶ Süyûtî, *Tenvirü’l-halek*, vr. 3a.

³⁷ Bak. Ali el-Kârî, *Cemü’l-vesâil fi şerhi’ş-Şemâil*, Mısır, ts. c. 2, s. 237.

de hemen bâb başlığı altında *فسيراني* “Beni görecektir” lafzıyla gelen hadîsi birinci hadîs olarak vermesi biraz da bunu göstermektedir.

2. Olayın kerâmet olarak kabul edilmesi. Zira Ehl-i Sünnet’e göre evliyânın kerâmeti haktır ve aynı zaman da Nebî (s.a.v.)’nin bir mu’cizesidir.³⁸ Bu görüşü savunanlar, Resûlullah (s.a.v.)’ı yakaza halinde görmek kerâmettir ve Yüce Allah sâlih kullarından dilediği için perdeyi kaldırmakta ve o kul, Resûlullah (s.a.v.)’i görmektedir, derler.³⁹ Durum böyle olunca Ehl-i sünnete mensub kimse için itiraz edecek pek fazla bir şey kalmamaktadır. Zira Ehl-i Sünnet’e göre kerâmet haktır ve yakaza halinde Resûlullah’ı görmek kerâmettir.

Kerâmet duyularla sınırlı aklın alanına girmediği için ayrıca onu akılla izah etmeye ve bu görülür dünya şartlarıyla anlamaya çalışmak da gerekmez. Zira alanlar ayrıdır. Yani, zaten kerâmet alışık olduğumuz evren kurallarını aşan bir durum olduğu için kerâmettir. Duyularla anlaşılan ve izah edilen bir şey kerâmet değil, sıradan her kesin yapacağı ve kabul edeceği bir durum olur ve inkâr edeni komik duruma sokar. Kaldı ki kerâmet, keşf ve tasfiyeye dayalı olup, nazar ve istidlalle açıklanamaz. Dolayısıyla keşf ve tasfiyeye dayalı olan kerâmeti, akıl ve istidlalle açıklamaya çalışmak doğru olmaz. O halde keşf ve tasfiye ehli olup kerâmet eseri olarak yakaza halinde Nebî’yi görüyorum, onunla konuşuyorum, diyen sâlih bir kimseye, akıl ve duyular âlemi kurallarını öne sürerek itiraz eden kimsenin dayanacak bir delili de olmaz. Sadece kuru bir inkâr olur.

O halde madem ki Ehl-i Sünnet kerâmet haktır, demiş; takvâ, doğruluk ve sünnete bağlılıklarıyla etraflarındaki insanların güven ve takdirini kazanmış yüzlerce sâlih kimse de Nebî’yi gördüğünü söylemiştir, bu yolun yolcusu olmayan (keşf ehli olmayan) bizlerin, sadece duyular âlemi şartlarına dayanarak, bunu inkâr etmemiz doğru olmasa gerek. Anlayamıyorsak da, bu zâtlara hürmeten susmak daha isâbetli olur, düşüncesindeyiz. Nitekim önemli bir kesim âlim de böyle yapmıştır. Zira keşf âlemi olmadığını, ve Nebî’nin görülemeyeceğini hiç kimse yüzde yüz ispatlayamaz. Bunun olamayacağına dâir

³⁸ Bak. İmâm A’zâm Numan b. Sâbit, *Fıkhul-ekber ve şerhuhu*, Dârü’l-kütübi’l-Arabiyye, ts., s. 186; Heytemî, *el-Fetâvâ*, s. 301.

³⁹ el-Kârî, *Cemü’l-vesâil*, c. 2, s. 237.

kat'i delil de getiremez. Öyleyse bu durum, olması mümkün olan bir haldir. Mümkün olan bir şey ise bu gün anlaşılıyor diye inkâr edilemez. Yani bir şeyin olması mümkün ise ve birisi de bunu iddia ediyorsa onu var kabul etmek esastır ki bu, aynı zamanda fikhî bir esâstır. Kaldı ki dün mümkün değildir, denilen bir çokşey, teknolojinin gelişmesiyle bu gün mümkün hale gelmiş; bu gün imkânsız sayılan bazı durumların da yarın mümkün hâle gelmesi imkân dâhilindedir. Nitekim son yüzyılda keşf edilen kuantum fiziği 17. yüzyıldan itibaren Avrupa'yı etkisi altına alan ve her şeyi çözdüğü zan edilen pozitivist klasik evren anlayışını alt üst etmektedir. Tamamen akıl verilerine ve duyular âlemine dayalı bu klasik pozitivist evren arayışına göre her şey bir saat gibi sebep ve sonuç ilişkisi içerisinde çalışmaktaydı. Dolayısıyla bu anlayışta haşa Allah'a da yer yoktu.⁴⁰ Hatta pozitivist evren görüşünden başka bir doğru olamayacağına o kadar güveniliyor ve inanılıyordu ki, Kelvin, gelinen bu noktada, fizik dünyasında ufku örten bir iki kara bulut dışında her şey mükemmel durumda. O bir iki bulut da dağıldı mı mesele tamamdır, diyordu.⁴¹ Yani Newton prensiplerine dayanan pozitivist evren anlayışı ve fizik kuralları, her şeyi çözmüş, anlaşılmayan ufak tefek bir iki mesele de çözülmek üzereydi gıya. Oysa 19. Yüzyılda kuantum denen fiziğin keşfiyle tek gerçeğin bu duyular âlemi ve de aklın hakim kurallarıyla sınırlı olmadığını ispatlamıştır. Başka bir deyişle, 17-18. Yüz yılın akıl ve biliminin imkânsız ve başka türlü olamaz dediğine, 19.-20. Yüzyıl akıl ve bilimi olabilir demektedir. Aynı şey akılla anlaşılın bu duyular âlemi ve keşf âlemi için de geçerlidir, denilebilir. Duyular âlemiyle sınırlı bir kimsenin bu gün olmaz dediği bir şey, riyâzet ve mücâhede yoluna girip kendisine bir takım keşiflerin açılmaya başlamasıyla mümkün hale gelebilir. Nitekim benzer durumlar İmâm Gazzâlî gibi zâtların hayatlarında tezahür etmiş ve bunlar kitaplarında bunu anlatmışlardır.⁴² O halde duyular âlemi ötesinde olduğu söylenen keşf ve misâl âlemini sadece duyular ve akıla dayanarak inkâr edemeyiz.

⁴⁰ A. Goswami, *Kendini Bilen Evren*, trc. Yasemin Tokatlı, Ruh ve Madde Yay., İstanbul, ts. s 38; Ferzende İdiz, "Kuantum Fiziği ve Tasavvuf", *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. 13, sayı: 2, 2011, s. 92.

⁴¹ Goswami, *Evren*, s. 13.

⁴² Bak. Gazzâlî, *el-Münkizü mine'd-dalâl*, tahk. Abdullah el-Hâlidî, Dârü'l-Erkam, Beyrût, ts.

3. Doğru, takvâ sahibi ve sâlih kimselerin bunu bildirmeleri. Allah'ı inkâr ve yalancılığıyla bilinen ya da yeri geldiğinde durumu kurtarmak için yalan söyleyebilen birileri yakaza halinde Nebî'yi gördüğünü söylese elbette inanmamakta zerre kadar tereddüt edilmez. Nitekim günümüzde de geçmişte de dünyevî menfaat için bu tür iddialarda bulunan şarlatanlar olmuş ve çoğunun daha hayattayken, yalanları ortaya çıkmış, yaptıkları ile söyledikleri bir birini tutmadığı için, başka bir deyişle sahtekarlık yaptıkları için rezil olmuşlardır. Ancak yakaza halinde Nebî (s.a.v.)'nin görülebileceğini ve gördüğünü söyleyenler, doğruluk, ilim ve takvâlarıyla asırlara damga vurmuş, insanların güven ve takdirini kazanmış önemli şahsiyetler olunca iş değişiyor. İster istemez orada durup düşünmek ve tasdik edilmese dahi, yalanlamamak mecburiyet kesb ediyor. Zira bunun imkânından bahsedenler İmâm Buhârîler, Müslimler, Gazzâlîler, İbn Ebî Cemreler, Süyûtîler, kurtubîler, İbn Arabîler hatta İbn Kayyım el-Cevzîler ve daha burada sayamayacağımız kadar âlim ve sûfilerdir.

İfade etmeye çalıştığımız gibi bunların genel özelliği, âlim, muttakî ve doğru kimseler olmalarıdır. Bunlar bâtını ilimlerin yanında zâhirî ilimleriyle de tanınmış şahsiyetlerdir. Dolayısıyla iman etmiş sıradan bir insanın yalan söylemenin hatta Resûlullah'a yalan isnatta bulunmanın ne kadar kötü olduğunu bileceği ve sakınacağı düşünüldükten; ilim, takvâ ve doğruluklarıyla temayüz etmiş olan bu zâtların, *مَنْ كَذَبَ عَلَيَّ مُتَعَمِّدًا فَلْيَتَّبِعُوا مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ* "Bilerek hakkımda yalan uyduran cehennemdeki yerini hazırlasın"⁴⁵ hadisine rağmen, Resûlullah (s.a.v.) ile görüştikleri yalanını (haşa) uydurduklarını söylemek, insaf ve vicdanla bağdaşmasa gerek.

1.1. Nebîmiz (s.a.v.) ve Diğer Peygamberlerin Hayat Sahibi Olup Olmadıkları Meselesi

Nebîlerin hayatta olup olmadıkları, ölümlerinden sonra cesedlerinin çürüyüp çürümediği, rûhlarının nerede olduğu ve dolayısıyla ya-

⁴⁵ Buhârî, *Sahîh*, Cenâiz, 33; Müslim, *Sahîh*, Mukaddime, 3; Ebû Dâvud Süleyman b. Eş'as, *Sünen*, Dârü'l-Kitâbi'l-Arabî, Beyrût, ts., İlim, 4.

kaza halinde görülüp görülmeyeceği tartışılmıştır. Konuya dâir müstakil eserler yazıldığı gibi, eserlerinde meseleyi müstakil başlıklar altında inceleyenler de olmuştur. Mesela Beyhakî *el-İtikâd ve'l-hidâye* adlı eserinde konuyu "el-Esmâ ve's-sifât Kitâbu'r-Rü'ye"⁴⁴ adıyla müstakil bir başlık altında ele alırken; İmâm Süyûtî konuya dâir, *İnbâü'l-ezkiyâ bi hayâtî'l-enbiyâ* ismiyle müstakil bir eser yazmıştır. Ayrıca Süyûtî, konuyu *eş-Şerefü'l-muhattem fimâ mennellah bihi alâ veliyyihi es-Seyyid Ahmed er'Rıfâi radiyallahu anhu min takbili yedi'n-Nebiyyi salallahu aleyhi ve's-sellem*,⁴⁵ *Tenvîrü'l-halek fi imkâni rü'yeti'n-Nebî ve'l-melek*⁴⁶ ve *Te'yidü'l-hakikati'l-aliyye ve teşyidü't-Tariki's-Şâziliyye*⁴⁷ adlı eserlerinde işleyip savunmuştur.

Nebîlerin hayat sahibi olduklarını söyleyenler, bu görüşlerini bazı hadîslere dayandırmaktadırlar. Ebû Ya'lâ *Müsned*'inde Enes (r.a.)'ten Resûlullah (s.a.v.)'ın şöyle dediğini nakletmiştir: *الْأَنْبِيَاءُ أَحْيَاءُ فِي قُبُورِهِمْ يُصَلُّونَ* "Peygamberler diridirler kabirlerinde namaz kılarlar."⁴⁸ Bu hadîsi Müslim'de yer alan şu hadîs desteklemektedir: *انَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ بِقَبْرِ مُوسَى عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ وَهُوَ قَائِمٌ يُصَلِّي فِيهِ* "Nebî (s.a.v), (İsrâ gecesi) Mûsâ (a.s.)'nin kabrine uğradı. O (Mûsâ a.s.), kabrinde ayakta namaz kılıyordu."⁴⁹ Bu ve benzeri hadîslerden hareketle Yafî Afifuddîn, "Evlîyâya öyle hâller verilir ki, bu ahvâl içerisinde göklerin ve yerin melekûtunu seyrederek. Peygamberleri (bu haldeyken) ölü değil, diri olarak görürler. Aynen Peygamber (s.a.v.)'in Mûsâ (a.s.)'yi kabrinde (diri olarak) gördüğü gibi"⁵⁰ demiştir. Kurtubî: "Biz Nebî (s.a.v.)'nin kabrinde diri ve namaz kılmakta olduğunu biliyoruz. Bir in-

⁴⁴ Bak. Ahmed b. Hüseyin el-Beyhakî, *el-İtikâd ve'l-hidâye ilâ sebîlî'r-reşâd alâ mezhebi selef ve ashâbî'l-hadîs*, tahk. Ahmed Ussâm el-Kâtib, Dârü'l-Âfâki'l-Cedîd, Beyrût, 1401/1981, s. 377 vd.; Celâluddîn Süyûtî, *el-Hâvi fi'l-fatâvâ*, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrût, 1421./2000, c. 2, s. 139 vd.

⁴⁵ Bak. Celâluddîn Süyûtî, *eş-Şerefü'l-muhattem fimâ mennellah bihi alâ veliyyihi es-Seyyid Ahmed er'Rıfâi radiyallahu anhu min takbili yedi'n-Nebiyyi salallahu aleyhi ve's-sellem*, Miriyye Matbaası, Mısır, 1301/1884, s.3-4.

⁴⁶ Bak. Süyûtî, *Tenvîrü'l-halek fi imkâni rü'yeti'n-Nebî ve'l-melek*, Kütahya Vahidpaşa İl Halk ktp, No: 43 Va 2282.

⁴⁷ Bak. Celâluddîn Süyûtî, *Te'yidü'l-hakikati'l-aliyye ve teşyidü't-Tariki's-Şâziliyye*, Manisa İl Halk Kütüphanesi, 45 Hk 1525.

⁴⁸ Ahmed b. Alî Ebû Ya'lâ, *Müsned*, tahk. Hüseyin Selîm Esed, Dârü'l-Me'mûn li't-Türâs, Dîmeşk, 1404/1984, c. 6, s. 147.

⁴⁹ Müslim, *Sahîh*, Fadâil, 164.

⁵⁰ Bak. Süyûtî, *İnbâü'l-ezkiyâ*, c. 2, s. 142; Süyûtî, *eş-Şerefü'l-muhattem*, s.3-4.

sana Resûlullah (s.a.v.)'i görme ikrâm edildiğinde, o kimsenin Nebî (s.a.v.) ile konuşmasına, ona bir şeyler sorup öğrenmesine her hangi bir mani kalmaz. Bunların hiç biri ne aklen ne de şer'an inkâr edilmez"⁵¹ demiştir.

Bayhakî, Enes (r.a.)'ten, o da Nebî (s.a.v.)'den şu hadîsi nakletmiştir: *انّ الأَنْبِيَاءَ لَا يَتْرَكُونَ فِي قُبُورِهِمْ بَعْدَ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً وَلَكِنْ يُصَلُّونَ بَيْنَ يَدَيْ اللَّهِ حَتَّى يُنْفَخَ فِي الصُّورِ* "Peygamberler kabirlerinde kırk geceden fazla terk edilmezler. Sûr'a üfürülünceye dek Allah'ın huzurunda namaz kılarlar."⁵²Bu ve benzeri hadîsleri delil olarak sunan bazı âlim ve sûfîler, sair enbiyânın rûh ve cesedleriyle diri olduklarını, zira öldükten sonra rûhlarının kendilerine iade edildiğini, kendilerine kabirlerinden çıkıp, ulvî ve süflî âlemlerde tasarrufta bulunma izni verildiğini söylemişlerdir. Yine aynı anda birden fazla yerde ve bir den fazla kişi tarafından görülmelerinin mümkün olduğunu zira bunların güneş misâli her yerden görülebileceklerini savunmuşlardır.⁵³

Ebû Abdullah Kırşî şöyle demiştir: "Mısır'ı büyük kuthk vurduğu zaman, duâ etmek için yöneldim. Bana, duâ etme, bu husûsta hiçbirinizin duâsı kabul olmayacaktır, denildi. Bunun üzerine Şâm'a gittim. Hâlîl (İbrâhîm a.s.)'in mezarının yakınına vardığımda, beni Hâlîl karşıladı. Ey Allah'ın Rasûlu! Bana ikrâmın, Mısır ehline duâ etmek olsun (yani Mısır için duâ et), dedim. O da Mısır için duâ etti ve Allah da onlara ferahlık verdi."⁵⁴

Yâfiî de: "(Kırşî'nin), Halîl beni karşıladı, şeklindeki sözü, hak bir sözdür. Bunu da evliyâyâ bahşedilmiş olan hâlleri bilmeyen câhilden başkası inkâr etmez. Bu hâller sayesinde evliyâ; semânın ve yerin melekûtunu müşâhade eder, Resûlullah (s.a.v.)'in yerde Mûsâ (a.s.)'ya ve bir grup peygambere semâdan bakması, onların konuşmalarını dinlemesi gibi, (evliyâ da) peygamberlerin diri olduklarını, ölmediklerini görür. Hiç şüphesiz, peygamberler için mucize olan bir şeyin, meydan okumamak şar-

⁵¹ El-Kârî, *Cemü'l-vesâil*, c. 2, s. 237.

⁵² Alaüddîn Ali el-Hindî, *Kenzü'l-ümmâl*, tahk. Bekrî Hayânî-Safvetü's-Sakâ, Müessesetü'r-Risâle, 1401/1981, c. 11, s. 474; Ebû Abdullah Muhammed Kurtubî, *Kitâbu't-tezkire bi ahvâli'l-mevtâ ve umûri'l-âhire*, tahk. Sâdık b. Muhammed b. İbrâhîm, Dârü'l-Minhâc, Riyâd1425/2004, c. 1, s. 448.

⁵³ Bak. Heytemî, *el-Fetâvâ*, s. 300; Bak. Suyûtî, *El-Müncelî fi Tatavvuri'l-Veli*, Milli Kütüphane, Samsun İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu, 55 Hk 245/16; Alûsî, *Rûhu'l-meânî*, c. 22, s. 37.

⁵⁴ Heytemî, *el-Fetâvâ*, s. 299; Suyûtî, *Tewîrû'l-halek*, vr. 6a-b.

tyla evliyâ için kerâmet olmasının câiz olduğu (ulemâ tarafından) karara bağlanmıştır.⁵⁵

Ebû Dâvud'un *Sünen*'inde, İbn Hanbel'in *Müsned*'inde ve Beyhakî'nin *Şuabü'l-İmân* adlı eserinde yer alan başka bir hadîs ise şu şekildedir: مَا مِنْ أَحَدٍ يُسَلِّمُ عَلَيَّ إِلَّا رَدَّ اللَّهُ إِلَيَّ رُوحِي حَتَّى أُرَدَّ عَلَيْهِ السَّلَامُ "Birisi bana selâm verdiğiinde Allah onun selâmına karşılık vermem üzere bana rûhumu iade eder"⁵⁶ İbn Kayyım el-Cevziyye (öl.751/1351) de İbn Abdü'l-Ber'den gelen مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَمُرُّ عَلَى قَبْرِ أَخِيهِ كَانَ يَعْرِفُهُ "Bir kimse dünyada tanıdığı bir kimsenin kabrinden geçerken ona selâm verirse, ölünün selâmı alması için (Allah) o kimseye rûhumu iade eder"⁵⁷ şeklindeki hadîse dayanarak "Bu haber, ölünün ziyaretçisini tanıyıp verilen selâmı aldığına delildir"⁵⁸ demektedir. Buna göre sıradan insanlar bile kabirlerinden selâmı almaktadırlar. O halde Nebîler hayda hayda alır. Dirinin selâmını almak için bir şekilde hayat sahibi olmak gerekir.

Beyhakî, *el-İtikâd ve'l-hidâye* adlı eserinde, Peygamberlere (a.s.), vefatlarından sonra rûhlarının tekrar iade edildiğini ve onların şehidler gibi rableri katında diri olduklarını ve Nebîmiz (s.a.v.)'in bir grub peygamberi mi'rac gecesi gördüğünü belirtmiştir. Yine Beyhakî, Resûlullah (s.a.v.)'a okunan salatların kendisine arz olduğunu, selâmımızın kendisine ulaştığını ve Allah'ın yer yüzüne Nebî'lerin cesedlerini yemeyi (çürütmeyi) harâm kıldığını Resûlullah tarafından haber verildiğini aktarmıştır.⁵⁹

Ayrıca Yüce Allah'ın Kur'ân'ı Kerîm'de وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءُ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ "Allah yolunda öldürülenle-

⁵⁵ Heytemî, *el-Fetâvâ*, s. 299; Süyûtî, *Tenvîrü'l-halek*, vr. 6b.

⁵⁶ Ebû Dâvud, *Sünen*, Menâsik, 98; Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, tahk. Şuayb Arnaûtî vd., Müessesetü'r-Risâle, 1420/1999, c. 16, s. 477; Ahmed b. Hüsyin Ebubekir el-Beyhakî, *Şuabü'l-İmân*, tahk. Muhtâr Ahmed en-Nedvî, Mektebetü'r-Rüşd, 1423/2003, c. 3, s. 139; Ebû Kâsım Ahmed et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat*, Dârü'l-Haremeyn, Kâhire, 1415/1994, c. 3, s. 262.

⁵⁷ Ebubekir Abdurrazzâk b. Hümâm es-Semânî, *Musannaf*, el-Mektebü'l-İslâmî, Beyrût, 1403/1982, c. 3, s. 570; Muhammed b. Ebibekir İbn Kayyım el-Cevziyye, *er-Rûh fi'l-kelem*, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrût, 1395/1975, c. 1, s. 5.

⁵⁸ el-Cevziyye, *er-Rûh*, c. 1, s. 5.

⁵⁹ Beyhakî, *el-İtikâd*, s. 410; es-Seyyidî, *Büşrâ'l-kulûb*, s. 9; Süyûtî, *İnbâü'l-ekkiyâ*, c. 2, s. 141-142 (El-Hâvî adlı kitabın içerisinde)

*ri ölü saymayın, bilakis Rab'leri katında diridirler. Allah'ın (bol nimetinden onlara verdiği şeylerle sevinç içinde) rızıklandırılır*⁶⁰buyurmak sûretiyle şehidlerin Allah katında diri ve hayat sahibi olduklarını bildirmiştir. Allah onların diri olduklarını bildirdiği halde biz onları göremiyor ve bu hayat hakkında bilgi sahibi de değiliz. Nebilerin hayat sahibi olduğunu savunanlar buna dayanarak, şehidlerden daha üstün olan Nebîlerin de ölümlerinden sonraki hayatları bizce malûm olmayan böyle bir hayattır ve onları kerâmet ehli bazen görür, demişlerdir. Kaldı ki, Nebîmiz (s.a.v.) de Hayber seferi esnasında yediği bir etten zehirlendiği ve vefat etmesinde bu zehrin etkili olduğu kaynaklarda belirtilmiştir. Nitekim Buhârî ve Beyhâkî'nin, Aîşe (r.anha)'den naklettikleri şu hadîsle de bu durum bildirilmiştir. قَالَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ فِي مَرَضِهِ الَّذِي تُوُفِّيَ فِيهِ لَمْ أَزَلْ أجدُ أَلَمَ الطَّعَامِ الَّذِي أَكَلْتُ مِنْهُ وَأَنْقَطَعَ أَبْهَرِي مِنْ ذَلِكَ السَّمِّ "Aîşe (r.anha) şöyle demiştir: 'Peygamber (s.a.v.), vefât ettiği hastalığı esnasında şöyle diyordu: 'Hayber'de yemiş olduğum yemeğin (zehirli etin) acısını hala hissediyorum. Şu anda o zehirden dolayı damarlarım çekilmekte.'⁶¹ Yani bu habere göre Nebîmiz'in vefâtında bu zehir etkili olmuş, zehiri sefer sırasında alan Nebî (s.a.v.) düşman tarafından öldürülmek sûretiyle şehid edilmiştir. Bundan hareketle aynı zamanda şehid olan Nebîmiz (s.a.v.)'in yukarıdaki âyetin müjdesiyle diri olduğu belirtilmiştir. Nebîmiz (s.a.v.)'in diri olduğunu ve yakaza halinde görülebileceğini söyleyenlerin ileri sürdükleri bir diğer delil de bu olmuştur.⁶²

Nebî'nin hayat sahibi olduğu ve yakaza halinde görüleceğine dâir aktarılan bir diğer rivâyet de Ahmed er-Rifâî'nin Peygamberimiz (s.a.v.)'in elini öptüğüne dâir olanıdır. Ahmed Rifâî ile ilgili bu rivâyet, İmâm Süyûtî ve benzeri âlimlerin eserlerinde yer almış ve hatta İmâm Süyûtî, bu olayın gerçek olduğunu anlatmak üzere eş-Şerefü'l-muhattem⁶³ adında müstakil bir de risâle yazmıştır. Rivâyete

⁶⁰ Al-i İmrân, 3/169.

⁶¹ Buhârî, *Sahih*, Meğâzî, 78.

⁶² Bak. Süyûtî, eş-Şerefü'l-Muhattem, s. 3-4; Aynı mlf., İnbâü'l-ekziyâ, c. 2, s. 140-142; aynı mlf. *Temvirü'l-halek*, vr.12a vd.

⁶³ Bak. Celâlüddîn Süyûtî, eş-Şerefü'l-muhattem fimâ mennallah bilihâ aleyhi es-Seyyid Ahmed er-Rifâî radiyallahu anhu min takbili yedi'n-Nebiyi salallahu aleyhi ve's-sellem, Mi-riyye Matbaası, Mısır, 1301/1884.

göre olay kısaca şöyledir: Ahmed Rifâî hacca gider. Hücre-i şerifin karşısında durup şu beyitleri okur:

فِي حَالَةِ الْبُعْدِ رُوحِي كُنْتُ أَرْسَلُهَا . تَقَبَّلِ الْأَرْضَ عَنِّي وَهِيَ نَائِبَتِي
وَهَذِهِ دَوْلَةُ الْأَشْبَاحِ قَدْ حَضَرَتْ . فَأَمُدُّ يَمِينَكَ كَيْ تَحْظِيَ بِهَا شَفَّتِي

Uzakta iken (huzuruna) rûhumu gönderiyordum!

Nâibim olarak yerime toprağı(nı) öpüyordu!

İşte şimdi bedenimle senin saadet huzurundayımı;

Elini (sağ) uzat ki, elini öpmekle dudağım haz alsın (şereflesin)!

Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.)'ın şerefli eli şerefli kabrinden çıkar ve Ahmed er-Rifâî onu orada bulunan yüzlerce kişinin gözleri önünde öper.⁶⁴

Söz konusu eserde İmâm Süyûti, Kâmilîyye imâmı Şeyh Kemâluddîn, Abdulkadir Geylânî ve Adi b. Müsâfir'in olaya şâhitlik ettiklerini üç farklı tarihten aktardıktan sonra haberin sıhhati hakkında şöyle demektedir: “Malûmdur ki, bu mübârek menkıbe, Müslümanlar arasında tevatür derecesine ulaşmıştır. Senedleri alî ve rivâyetleri sahîh olmuştur. Râvileri de (hep aynı şeyi söylemek sûretiyle) ittifak etmişlerdir. Bu olayı inkâr etmek, Allah korusun, nifak şaibesinden kaynaklanır.”⁶⁵

Buraya kadar aktardıklarımızdan sûfi büyüklerinin önemli bir kesiminin, Nebîmiz (s.a.v.) ve diğer nebilerin hayat sahibi olduklarını dolayısıyla Nebîmiz (s.a.v.) ile görüşenlerin olduğunu kabul ettikleri anlaşılmaktadır.

Konuya dâir başka hadîsler ve âlimlerden gelen nakilleri çoğaltmak mümkünse de çalışmamızın sınırını aşmaması için bu kadarıyla yetiniyoruz. Burada Nebî görülüyorsa onu gören asli sûretiyle mi yoksa bir misâlini mi görmektedir sorusu karşımıza çıkmaktadır.

1.2. Nebî (s.a.v.) Aslî Sûretiyle mi Görülür

Yukarıda da ifâde edildiği gibi Nebîmiz (s.a.v.)'in yakaza halin-

⁶⁴ Bak. Süyûti, eş-Şerefü'l-muhattem; aynı mlf. Tenvîrü'l-halek, vr. 9a-b.

⁶⁵ Süyûti, eş-Şerefü'l-muhattem, s. 4-6.

de görülebileceğini iddia edenlerin geneli, bunun kerâmet olduğunu söylemişlerdir. Yani Nebî'yi sıradan herkes değil, genel anlamda Allah'ın bir ikrâmı (kerâmet) olarak ehlullah görür. Kerâmet de Ehl-i Sünnet'e göre hakk olduğuna göre bunu inkâr etmek doğru olmaz. Peki onu gören asli sûretiyle mi görmektedir? Yoksa onun bir misâlini mi görmektedir? Bu konu da tartışılmıştır.

İmâm Gazzâli gibi bazı sûfîler, Resûlullah'ın yakaza halinde ehlullah tarafından görülebileceğini ancak Resûlullah'ın cisim ve bedenle değil, misâlen (görüntü olarak) görülebileceğini söylemiştir.⁶⁶ Ancak İmâm Şa'rânî'nin de içinde bulunduğu başka bir grub, böyle bir sınırlamanın doğru olmayacağını söylemiştir. Zira onlara göre Nebîmiz gibi diğer Nebîler de hayat sahibidir ve bu durum hadîslerle sabit olmuştur.⁶⁷ Mesela yukarıda da aktarılan hadîste Hz. Mûsâ'nın kabrini ziyaret ettiğini söyleyen Nebîmiz, onun kabrinde namaz kıldığını belirtmiştir. Bu da onun rûh ve cesediyle hayat sahibi olduğunu gösterir. Zira Nebî (s.a.v.), Mûsâ (a.s.)'yı kabirde namaz kılmak ve ayakta olmakla nitelendirmiştir. Bu özellikler, rûha değil, cesede ait vasıflardır. Eğer rûh söz konusu olsaydı Nebîmiz (s.a.v.), onu kabirle sınırlandırmazdı, demişlerdir.⁶⁸

Nebî (s.a.v.)'nin yakaza halinde görüldüğünü söyleyenlerden bir kısmı Nebî (s.a.v.) kalben görülür derken; bir kısmı da baş gözüyle görülür, demişlerdir.⁶⁹ Mesela Muhammed el-Mağribî: “Hz. Peygamber'le sahâbenin görüştüğü gibi görüştüm diyen yalan söylemiş olur, fakat bu ifâde, ‘Kalbim uyanklık halinde iken görüştüm’ anlamında ise doğru olması mümkündür’ demiştir.”⁷⁰ Bazı Kelâmcılar da Nebî'nin kalb gözüyle görüleceğini öne sürmüşlerdir.⁷¹ Kâdı Ebubekir b. Arabî her iki görüşü de savunmuştur. Yani, Resûlullah'ın kalben görenler olduğu gibi onu baş gözüyle de görenler olur, demiştir. İmâm Süyûtî; Nebî (s.a.v.)'yi yakaza halinde görenlerin çoğunda bu gör-

⁶⁶ Bak. Heytemî, *el-Fetâvâ*, s. 299; Süyûtî, *Tenvîrül-halek*, vr. 13a-b; İdiz, *Süyûtî ve Tasavvuf*, s. 228.

⁶⁷ Abdulvahhâb Şa'rânî, *el-Yavâkît ve'l-cevâhir fi beyâni akâidil-ekâbir*, Dâru İhyai't-Türâsi'l-Arabî, Beyrût, ts., c. 1, s. 236.

⁶⁸ Bak. Süyûtî, *Tenvîrül-halek*, vr. 10a-b; İdiz, *Süyûtî ve Tasavvuf*, s. 229.

⁶⁹ Bak. Alûsî, *Rûhu'l-meânî*, c. 22, s. 22.

⁷⁰ Şa'rânî, *el-Yavâkît*, c. 1, s. 239; Uludağ, “Rü'yet”, c. 35, s. 311

⁷¹ Askalânî, *Fethü'l-bârî*, c. 12, s. 384.

me hali önce kalben görme olarak başlar, sonra gözle görme seviyesine yükselir diyerek, her iki görme şeklini de savunmuştur.⁷² İmâm Süyûtî'nin bu sözlerinden, Resûlullah'ı kalben veya gözle görmenin, gören kimsenin manevî seviyesine göre değiştiğini söylemeye çalıştığı anlaşılmaktadır. Yani belli bir dereceye ulaşan ehlullah, Resûlullah (s.a.v.)'ı kalb gözüyle görmeye başlar. Daha üst bir makâma çıktığı zaman artık onu baş gözüyle görür.

Resûlullah (s.a.v.)'ın yakaza halinde kalb veya baş gözüyle görül-
düğünü savunanlar, görme olayının bu dünya şartlarında gerçekleş-
mediğini de ifade ederler. Buna göre Resûlullah (s.a.v.)'ı yakaza halin-
de görüp, onunla konuşanlar olmuştur, ancak bu görüşme ve buluş-
ma bu dünyada ve bu dünya şartlarında insanların biri birlerini gör-
meleri şeklinde değil, manevî hâle dayalı olarak berzâh âleminde ger-
çekleşen vicdanî bir buluşmadır. Bunun da hakikatini, kendisinde bu
durumun gerçekleştiği kimseden başkası idrak edemez.⁷³ O halde
Resûlullah (s.a.v.)'ı yakaza halinde görenler, onu bu dünyada değil,
mana âleminde, aslî sûretiyle ve kalb yada baş gözüyle görmektedir-
ler. Bu açıklama bize göre Resûlullah'ın yakaza halinde görülüp gö-
rülemediği tartışmasına da çözüm getiren bir açıklama olmakta-
dır. Zira Resûlullah (s.a.v.)'ı yakaza halinde kalb veya baş gözüyle gö-
rülebileceğini söyleyenler, görmenin bu dünya şartlarında olmadığını,
mana âleminde gerçekleştiğini söylemektedirler ki, bu da dünyada
Resûlullah (s.a.v.)'in kalb veya baş gözüyle yakaza halinde görüle-
meyeceğini iddia edenleri de doğrular mahiyettedir. Başka bir deyiş-
le, Resûlullah (s.a.v.)'in bu dünyada yakaza halinde görülemediğini
söyleyenler, haklıdır, çünkü buluşma bu dünya şartlarında insa-
nların bir birlerini görmeleri şeklinde gerçekleşmemektedir. Sûfiler de
bunu söylemektedirler. Diğer taraftan Resûlullah (s.a.v.)'ı yakaza ha-
linde gördüğünü söyleyenler de haklıdır, zira bu insanlar daha ölme-
den bu dünyada iken, uykuda olmadıkları halde Resûlullah (sa.v.)'ı ya-
kaza halinde hallerine bağlı olarak mana âleminde baş veya kalb gö-

⁷² Bak. Süyûtî, *Tenvîrül-halek*, vr. 9b-10a: Şa'rânî, *el-Yavâkît*, c. 1, s. 239; Alûsî, *Rûhu'l-meânî*, c. 22, s. 36.

⁷³ Bak. Heytemî, *el-Fetâvâ*, s. 299-300; Süyûtî, *Tenvîrül-halek*, vr. 10a; Şa'rânî, *el-Yavâkît*, c. 1, s. 239; Alûsî, *Rûhu'l-meânî*, c. 22, s. 37.

züyle görmektedirler. Bu da kerâmet nevinden gerçekleşen bir durumdur. Dolayısıyla her iki görüş de haklı olmakta ve tartışmaya bizce gerek kalmamaktadır. Nitekim Hızır (a.s.)'ın hayatta olup olmadığı sorulan Kâtip Çelebî de buna benzer bir cevap vermektedir. Hızır (a.s.)'ın hayatta olduğuna dâir kat'î bir delil bulunmadığını söyleyen Kâtip Çelebî şöyle der: “*Meşâyih-i kirâmın gaybet âleminde nice seyr ve sülûku, rûhanilerle görüşme ve mülakatı vardır ki, onlar mertebesinde olmayanlara müyesser olmaz*”⁷⁴

Bu yaklaşım, aynı zamanda Nebî (s.a.v.)'nin rûh ve cesediyle (aslî sûreti) görüldüğü şeklindeki görüşü de nispeten anlaşılır kılmaktadır. Zira görüşme bu dünya şartlarında değil, misâl âleminde gerçekleştiği için, Resûlullah (s.a.v.)'in rûh ve cesediyle görülmesi mümkün olmaktadır. Zira öbür dünyada ümmetin Resûlullah (s.a.v.)'i aslî sûreti yani rûh ve cesediyle göreceği hususunda ihtilaf bulunmamaktadır.

Peki Nebimiz (s.a.v.) ve diğer nebîler, hayat sahibi iseler niçin onları göremiyoruz? Nebîlerin hayat sahibi olduğunu ve yakaza halinde görülebildiklerini iddia edenler; nebîlerin bu hayatları meleklerin hayatı gibidir, melekler hayat sahibi oldukları halde nasıl ki herkes onları görmüyorsa, melekler gibi bir hayat sahib olan nebîleri de herkes görememektedir, derler. Nasıl ki, melekleri herkes değil de hâl ehli bazı kimseler görüyorsa, nebîleri de kerâmet (olmak üzere) hâl ehli bazı kimseler görebilmekte ve herkes görememektedir. Herkes tarafından görülemeyen meleklerin varlığı inkâr edilemeyeceği gibi, herkes tarafından görülemeyen nebîlerin ölümlerinden sonra meleklerle benzer bir hayat sahibi oldukları ve görülebilecekleri de inkâr edilemez.⁷⁵ Nitekim Sahabeden birçok kişinin melekleri hatta Cebrâîl (a.s.)'i gördükleri sahîh kaynaklarda nakledilmiştir. Mesela Buhârî'de Usayd b. Hudayr'ın Kur'ân okurken meleklerin kendisini dinlemeye geldikleri,⁷⁶

⁷⁴ Kâtip Çelebî, *Mizânü'l-Hakk fi ihtiyârî'l-ehakk*, ter. Süleyman Uludağ, Kabcacı Yay., İstanbul, 2008, s. 154-155; Ferzende İdiz, “Kâtip Çelebî'nin Mizânü'l-Hakk Adlı Eseri Bağlamında Kâdizâdeliler-Sivasiler Mücadelesi”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, c. 8; sayı: 39 (Ağustos 2015), s. 1057.

⁷⁵ Alûsî, *Rûhu'l-meânî*, c. 22, s. 37.

⁷⁶ Hadis şöyledir: *بَيْنَمَا هُوَ يَقْرَأُ مِنَ اللَّيْلِ سُورَةَ الْبَقَرَةِ وَفَرَسُهُ مَرْبُوطَةٌ عِنْدَهُ إِذْ جَاءَتْ الْفَرَسُ فَسَكَتَ فَبَيَّنَّا هُوَ يَقْرَأُ فَبَجَلَتْ فَسَكَتَ وَسَكَتَتْ فَرَفَعَ رَأْسَهُ إِلَى السَّمَاءِ فَإِذَا هِيَ بِمِثْلِ الظِّلَّةِ فِيهَا أَمْثَالُ الْمَصَابِيحِ عَرَجَتْ إِلَى السَّمَاءِ حَتَّى مَا يَرَاهَا فَلَمَّا أَصْبَحَ حَدَّثَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِذَلِكَ فَقَالَ تِلْكَ*

Müslim'de yer alan hadîste İmrân b. Husayn'a meleğin selâm verdiği,⁷⁷ İbn Hanbel'in *Müsned*'inde Ensâr'dan bir adamın Resûlullah (s.a.v.) ile ayakta görüşen Cebrâil'i gördüğü,⁷⁸ Ensârdan bir adamı ziyârete giden Resûlullah'ın bir adamın içeride bir melek ile görüştüğünü teyid ettiği,⁷⁹ Yine Aişe vâlidemizin Resûlullah (s.a.v.)'la görüşmekte olan Cebrâil'i Dihye (r.a.)'ye benzettiği ve Resûlullah'ın bunun Cibril olduğunu söylediği⁸⁰ vb. hadîsler kaynaklarda yer edinmiştir.

1.3. Nebî (s.a.v.)'yi Yakaza Halinde Görenin Sahabe Olup Olmadığı Meselesi

Nebî'nin yakaza halinde görülemeyeceğini iddia edenlerin ile ri sürdükleri itirazlardan birisi de sahabelik meselesidir. Bu görüşte

“Useyd b. Hudayr (r.a.), *geceleyin (hurma harmanında iken) Kur'an'dan Bakara süresini okuyordu. Hemen yakınında da atı bağli idi. Birden bire atı şahlandı. Bunun üzerine süküüt ederek okumayı bıraktı. At da süküünete geldi. Sonra (Useyd), tekrar okumaya başlayınca at yine şahlandı. Useyd yine süküüt edince at da süküünete erdi. Bir ara başını göğge kaldırdırca bir de ne görsün! Gökte şensiyeye benzer, içerisinde kandilimsi nesnelere olan ve göğge yükselen bir şey var. Bunu gözden kayboluncaya kadar izledi. Sabah olunca gördüklerini Resûlullah (s.a.v.)'a anlattı. Hz. Peygamber (s.a.v.) kendisine: 'Onlar melaike idi. Senin sesine gelmişlerdi. Öyle ki, şayet okumaya devam etseydin, sabahleyin herkes onları seyredebilecekti ve halktan gizlenmeyeceklerdi' dedi.” Buhârî, *Sahih, Fezâilü'l-Kur'ân*, 15.*

⁷⁷ Hadîs şöyledir: “İmrân b. Husayn şöyle dedi: ‘Şüphesiz (melek) bana ben (basurumu) dağılayanadek selâm veriyordu. Ben (dağlama işini) yapınca o da selâm vermeyi terk etti. Sonra ben dağılamayı bıraktım. O da selâm vermeye başladı.’ Müslim, *Sahih*, Hac, 167.

⁷⁸ Hadîs şöyledir: قَالَ خَرَجْتُ مِنْ أَهْلِي أُرِيدُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَإِذَا بِهِ قَائِمٌ بِرَجُلٍ مَعَهُ مَقْبِلٌ عَلَيْهِ فَظَنَنْتُ أَنَّ لَهُمَا حَاجَةً قَالَ فَقَالَ الْأَنْصَارِيُّ وَاللَّهِ لَقَدْ قَامَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى جَعَلْتُ أَرْضِي لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ طُولِ الْقِيَامِ فَلَمَّا انْصَرَفَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ لَقَدْ قَامَ بِكَ الرَّجُلُ حَتَّى جَعَلْتُ أَرْضِي لَكَ مِنْ طُولِ الْقِيَامِ قَالَ وَلَقَدْ رَأَيْتُهُ؟ قُلْتُ نَعَمْ قَالَ أَنْتَرِي مَنْ هُوَ قُلْتُ لَا قَالَ ذَلِكَ جَبْرَيْلُ مَا زَالَ يُوصِينِي بِالْجَارِ حَتَّى ظَنَنْتُ أَنَّهُ سَيُورِّثُهُ ثُمَّ قَالَ أَمَا إِنَّكَ لَوْ سَلَّمْتَ عَلَيْهِ رَدَّ

“(Adam) şöyle dedi: ‘Nebî (s.a.v.)'ye gitmek için evimden çıktım. Bir de baktım ki Resûlullah (s.a.v.) ayakta, bir adam da yüzünü ona çevirmiş halde durmuş konuşuyorlar. Bir işleri olduğunu zannettim. Daha sonra Ensârî adam şöyle devam etti: Konuşmalarının uzaması sebebiyle Resûlullah (s.a.v.) o kadar ayakta kaldı ki, ona acıdım. Resûlullah (s.a.v.) o adamdan ayrılınca, ey Allah'ın Resûlü! Bu adam seni o kadar ayakta tuttu ki, sana acıdım, dedim. Resûlullah (s.a.v.) bana: ‘Gerçekten onu gördün mü?’ diye sordu. Ben de evet, dedim. ‘Onun kim olduğunu anladın mı?’ dedi. Ben, hayır, dedim. Resûlullah (s.a.v.) ‘Bu Cebrâil (a.s.) idi. Bana komşu haklarını o kadar anlattı ki, komşuyu komşuya mirasçı kılacak sandım’ dedi. Sonra bana ‘Şayet ona selâm verseydin, selâmını alırdı’ dedi.” İbn Hanbel, *Müsned*, c. 33, s. 459.

⁷⁹ Muhammed Nâsiruddîn el-Elbânî, *Sisiletü's-Sahîha*, Mekteberü'l-Maârif, Riyâd, ts. c. 1, s. 31.

⁸⁰ Ebû Abdullah Hâkim en-Nisâbüri, *el-Müstedrek*, Dârü'l-Ma'rife, Beyrût, ts. c. 4, s. 7.

olanlara göre, Nebî (s.a.v.) yakaza halinde görülemez, onunla sohbet edilemez. Aksi halde onu gören kimsenin sahabe olması gerekir ki, sahabe döneminin bittiği malumdur. Mesela İbn Hacer Askalânî, yakaza halinde Nebî (s.a.v.) ile görüşenlerin, sahabe olmaları gerekir. Bu da kiyâmete kadar sahabeliğin devam etmesinin mümkün olduğu anlamına gelir ki, böyle bir düşünce müşkil olur, demiştir.⁸¹ Buna karşın bazı sûfî ve âlimler, Nebî (s.a.v.)'yi ölümünden sonra görenlerin sahabe olmasının gerekmeceğini savunmuşlardır.⁸² Bunlara göre sahabe olmanın şartı, Resûlullah (s.a.v.)'i daha o hayatta iken, mülk âleminde ve dünya gözüyle görüp imân etmektir. Oysa daha önce de belirtildiği gibi Resûlullah'ı yakaza halinde görenler, onu mülk âleminde ve bu dünyanın şartlarında değil, mânâ âleminde ve âhîret şartlarında görmemektedir. Melekût âlemindeki rü'yet (görme), sahabeliği ifâde etmez.⁸³ Hatta Resûlullah (s.a.v) vefat edip daha defnedilmeden kendisini görenlerin sahabe olup olmayacakları dahi ihtilafıdır. Hal böyleyken harikulâde bir durum olarak Allah'ın lütfuyla (kerâmet olarak) Resûlullah (s.a.v.)'i yakaza halinde görenlerin sahabe olmaları söz konusu olmaz. Dolayısıyla sahabe olmanın şartı onu hayatında sağ iken görüp imân etmeyi gerektirir. Bu da küllî bir kâidedir, küllî kâideler, kerâmet gibi nadirattan olan harikulâde sebeplerden dolayı değişmez, demişlerdir.⁸⁴

Yakaza halinde Resûlullah (s.a.v.)'in görülmesinin mümkün olmadığını idda edenler, bu görüşlerine dayanak sadedinde şu soruları sorarlar: Eğer Resûlullah (s.a.v) yakaza halinde görülüp, kendisine sorular sorulup bilgi alma imkanı olsaydı; o halde niçin babasını vefatından sonra çokça özleyen Hz. Fatıma hemen yanı başında kabri bulunan babasıyla görüşemedi? Niçin vefatından hemen sonra halifelik için Beni Sa'd sakifesinde sahabeye görünüp yaşanan ihtilafı önlemedi? Niçin sahabe arasında yaşanan sıffin, cemel gibi olaylarda saha-

⁸¹ Askalânî, *Fethü'l-bârî*, c. 12, s. 385.

⁸² Askalânî, *Fethü'l-bârî*, c. 12, s. 385.

⁸³ Bak. Heytemî, *el-Fetâvâ*, s. 300; Süyûtî, *Tenvîrü'l-halek*, vr. 14a; el-Kârî, *Cemü'l-vesâil*, c. 2, s. 238.

⁸⁴ el-Kârî, *Cemü'l-vesâil*, c. 2, s. 238.

be Resûlullah (s.a.v.)'ı yakaza halinde görüp için doğrusunu sorup da sahabe katline engel olamadı?⁸⁵

Ali el-Kârî'nin dediği gibi, sahabeden böyle bir şeyin gerçekleştiğine dâir herhangi bir nakil olmaması, o dönemde böyle bir şeyin yaşanmadığı anlamına gelmeyeceği gibi, sahabe döneminde böyle bir şeyin vuku bulmamış olması da daha sonra gerçekleşmeyeceği anlamına gelmez.⁸⁶Kaldı ki İmâm Süyûtî' İmâduddîn İsmâîl b. Hibetullah'tan naklen sahabe döneminde de yakaza halinde Resûlullah'ın görüldüğüne dâir Hz. Osman (r.a.)'hakkında şu rivâyeti aktarmaktadır. "*Abdullah b. Selâm, şöyle dedi: 'Sonra, mahasara altına alınmış olan Osman (r.a.)'ın yanına selâm vermek için geldim. Osman (r.a.): 'Kardeşime merhaba! Resûlullah (s.a.v.)'ı şu pencerede gördüm. 'Ey Osman! Seni muhasara altına mı aldılar?' dedi. Ben, 'Evet' dedim. 'Seni susuz mu bıraktılar?' diye sordu; ben, 'Evet' dedim. Sonra bana içi su dolu bir kap uzattı. Kana kana içtim, öyle ki onun serinliğini hâlâ göğsümdede hissediyorum. Resûlullah (s.a.v.), 'Ey Osman, istersen seni düşmanlarına karşı galip kılalım, istersen iftarımı bizim yanımızda yap' dedi. Ben iftarımı onun yanında yapmayı tercih ettim.'* (Abdullah b. Selâm (r.a) der ki): "*Hz. Osman işte o gün şehid edildi.*"⁸⁷ İmâm Süyûtî, Hz. Osman, Resûlullah (s.a.v.)'ı yakaza halinde görmüştür. Eğer uyku halinde görmüş olsaydı İmâduddîn İsmâîl, bunu kerâmet olarak aktarmazdı. Çünkü Resûlullah'ı rüyada her kes görebilir, demektedir.⁸⁸

2. Rüyada Nebî'yi Görme Meselesi

Rüya, görmek anlamına gelen Arapça bir kelimedir.⁸⁹ Rüya ile rü'yet kelimelerinin aynı anlama gelip gelmedikleri tartışılmıştır. İbn Hacer ve Zemahşerî gibi âlimler, rü'yet kelimesinin daha amm olduğunu söyleyerek, rüyayı uykuda görülenlerle sınırlı tutmuşlardır.⁹⁰

⁸⁵ Bak. el-Kârî, *Cemü'l-vesâil*, c. 2, s. 238; İbn Şerîf, <https://saaid.net/mkatarat/Maoled/41.htm> (erişim: 02.09.2016).

⁸⁶ el-Kârî, *Cemü'l-vesâil*, c. 2, s. 238.

⁸⁷ Bak. en-Nebhânî, *Câmü'l-kerâmât*, c. 1, s. 151.

⁸⁸ Bak. Süyûtî, *el-Hâvî li'l-fetâvâ fi'l-fıkh ve ulümü't-tefsîr ve'l-hadîs ve'l-usûl ve'n-nahv ve'l-i'râb ve's-sâiri'l-fünûn*, tahk. Abdullatif Hasan Abdurrahmân, Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrût, 1421/2000, c. 2, s. 249.

⁸⁹ Ethem Cebecioğlu, *Tasavvuf Deyimleri&Terimleri Sözlüğü*, Anka Yay., İstanbul, 2004, s. 525.

⁹⁰ el-Kârî, *Cemü'l-vesâil*, c. 2, s. 230.

Kuşeyrî, rüyayı; “Kalbe gelen bir takım düşünceler ve vehimde (zihinde) tasavvur ve hayal edilen bir takım haller” şeklinde tanımlamıştır.⁹¹ “İmâm Gazzâlî de rüyayı; uykuda insan rûhu ile Levh-i Mahfûz arasındaki perdenin kalkmasıyla levhte yazılı olan şeylerin bazısının insan kalbine yansması olarak açıklamıştır. Bazı sûfiler de rüyayı uykuda misâl âlemini seyreden rûhun gördüklerini uyanınca hatırlaması olarak açıklamışlardır.”⁹²

Hakîkati Kur’ân ve sünnetle sabit olan rüya sûfilere göre, ilâhî, melekî ve şeytanî olmak üzere üçe ayrılır.⁹³ Genel anlamda aynı manaya gelmekle beraber, rüya ile hilm (çoğulu ahlâm) arasında bir nüans vardır. Kişinin uykuda gördüğü şey anlamına gelen bu durum, eğer hayra ve güzel bir şeye delâlet ediyorsa rüyâ; şer ve çirkin bir şeye delâlet ediyorsa hilm adını alır.⁹⁴

Eski yeni birçok âlim ve sûfî, Nebî (s.a.v.)’yi rüyasında gördüğünü söylemiştir. Bunu da önemsemıştır. Zira “Allah’tan sonra en değerli varlık Nebîmiz (s.a.v.)’dir. Bundan dolayı insanlar, rüyada Nebî (s.a.v.)’yi görmeye itina göstermiş ve de görmüşlerdir.”⁹⁵ İmâm Kuşeyrî de (öl.465/1072), rüyasında Resûlullah (s.a.v.)’i gören sûfileri aktarmış ve böylece Nebî ve meleklerin, evliyâ tarafından görülebileceğini ifade etmiştir.⁹⁶

Genel anlamda Resûlullah (s.a.v.)’in rüyada görüldüğü konusunda bir ihtilaf mevcût değildir.⁹⁷ Buharî, Müslîm, Ebû Dâvud ve diğer hadîs kitaplarında bab başlığı olarak *باب من رأى النبي صلى الله عليه* ve *باب من رأى النبي صلى الله عليه وسلم في المنام* “Nebî (s.a.v.)’yi rüyada gördüğünü söyleyen kimse bâbı”⁹⁸ benzeri başlıkların kullanılması ve konuya dâir hadîslerin aktarılması da bunu göstermektedir.

Ayrıca söz konusu bâb başlıkları altında yer alan hadîslerdeki *مَنْ رَأَى فِي الْمَنَامِ* “Beni rüyada gören...” ifâdesi de Resûlullah (s.a.v.) tara-

⁹¹ Abdülkerîm Kuşeyrî, *er-Risâle*, tahk. Ma’rûf Zarûk-Ali Abdülhamîd Ebu’l-Hayr, Darü’l-Hayr, 1416/1995, s. 365.

⁹² Necdet Tosun, “Rüya ve Müşâhede” *Rüyalar Âlemi*, Sûfî Yay., İstanbul, 2016, s. 244.

⁹³ Cebecioğlu, *Tasavvuf Deyimleri*, s. 525; Tosun, “Rüya ve Müşâhede”, s. 244.

⁹⁴ Muhammed İbn Manzûr, *Lisânü’l-Arab*, Dâru Sâdir, Beyrût, ts., c. 12, s. 145.

⁹⁵ Şa’rânî, *el-Yavâkit*, c. 1, s. 236.

⁹⁶ Bak. Kuşeyrî, *Risâle*, s. 364-377.

⁹⁷ Bak. Tosun, “Rüya ve Müşâhede” s. 245.

⁹⁸ Buhârî, *Sahîh*, ta’bîr, 10.

findan rüyada görülebileceğinin delilidir, aslında. Dolayısıyla tartışma daha çok, Rüyada görülen sûretin Resûlullah'a ait olup olmadığı, Resûlullah'ın başka sûretlerde de görülüp görülemeyeceği ve bu rüyanın ne ifade ettiği etrafında yoğunlaşmaktadır.

Bu ihtilafın temelinde hadîs kaynaklarında Resûlullah (s.a.v.)'in rüyada görülmesine dâir verilen *مَنْ رَأَى فِي الْمَنَامِ فَسِيرَانِي فِي الْيَقْظَةِ وَلَا يَتَمَثَّلُ الشَّيْطَانُ بِي* «Beni rüyada gören gelecekte de uyanık halde görerecektir. Şeytan benim şeklime giremez»⁹⁹ hadîsinin farklı lafızlarla rivâyet edilmesinden kaynaklanan farklı yorumlar olduğunu söyleyebiliriz. Yukarıda değindiğimiz gibi hadîste yer alan *فَسِيرَانِي* lafzı, Resûlullah'ın bu dünyada veya âhirette görüleceği şeklinde yorumların kaynağını teşkil etmişti. Yine aynı hadîste yer alan *وَلَا يَتَمَثَّلُ الشَّيْطَانُ بِي* lafzının farklı şekillerde yorumlanması, rüyada Resûlullah (s.a.v.)'in görülmesi ve nasıl anlaşılması gerektiği konusunda ihtilafın bir diğer sebebi olmuştur.

مَنْ رَأَى فِي الْمَنَامِ فَسِيرَانِي فِي الْيَقْظَةِ وَلَا يَتَمَثَّلُ الشَّيْطَانُ بِي hadîsinde yer alan *وَلَا يَتَمَثَّلُ الشَّيْطَانُ بِي* «Şeytan benim şeklime giremez» lafzı, diğer rivâyetlerde farklı lafızlarla da olsa aynı manayı ifade etmektedir. Mesela Buhârî'de söz konusu lafız *وَلَا يَتَمَثَّلُ الشَّيْطَانُ بِي* *فَإِنَّ الشَّيْطَانَ لَا يَتَحَيَّلُ بِي*, *فَإِنَّ الشَّيْطَانَ لَا يَنْزَعُ بِي* *فَإِنَّ الشَّيْطَانَ لَا يَنْزَعُ بِي* gibi farklı lafızlarla rivâyet edilirken, aynı hadîs Müslim'de de *إِنَّهُ لَا يَنْبَغِي لِلشَّيْطَانِ أَنْ يَتَمَثَّلَ بِي*, *فَإِنَّ الشَّيْطَانَ لَا يَتَمَثَّلُ بِي* gibi farklı dört lafızla rivâyet edilmiştir. Diğer hadîs kaynaklarında da durumun aynı olduğunu söyleyebiliriz.¹⁰⁰

Farklı lafızlar olsa da, söz konusu lafızların hemen hemen aynı manaya yani şeytanın Resûlullah (s.a.v.)'in sûretinde görülemeyeceği manasına geldikleri görülmektedir. Bu da Rüyada Resûlullah (s.a.v.)'i gören kimsenin, onu bilinen aslî sûretiyle gördüğü anlamına gelmektedir. Yani Resûlullah'ı rüyada aslî sûrette gören onu gerçekte

⁹⁹ Buhârî, *Sahih*, ta'bir, 10.

¹⁰⁰ Farklı lafızlar için bak. Buhârî, *Sahih*, ta'bir, 10; Müslim, *Sahih*, er-Rü'ya, 10-12; İbn Mâce, *Sünen*, Dârü'l-Fikr, Beyrût, ts., Ta'birü'r-rü'yâ, 2

görmüştür. Nitekim aynı hadîs başka tariklerle **مَنْ رَأَى فِي الْمَنَامِ فَقَدْ رَأَى رَأِي** **فَقَدْ رَأَى**, **فَقَدْ رَأَى الْحَقَّ** "Beni rüyada gören, gerçekte görmüştür"¹⁰¹ RÂYI lafzılarıyla rivâyet edilmiştir. Dolayısıyla rüyada Şeytanın Nebî'nin şekline giremeyeceği hadîsinden hareketle her halukarda görülenin Nebî (s.a.v.) olduğu söylenmiştir. Alî el-Kârî, Bunda ittifak vardır, demiştir.¹⁰²

Bundan dolayı olacak ki, herhangi biri, rüyasında Resûlullah (s.a.v.)'ı gördüğünü söylediğinde İbn Sirin'in, ona bana rüyada gördüğün kimseyi tarif et; eğer rüyayı gören Nebî (s.a.v.)'nin vasıflarını saymazsa, ona 'Sen Onu görmemişsin' dediği rivâyet edilmiştir.¹⁰³ Bunu teyid eder mahiyette Âsım b. Küleyb, babasından naklen şöyle demiştir: "İbn Abbâs'a Nebî (s.a.v.)'yi rüyamda gördüğümü söyledim. 'Ona, gördüğünü bana tarif et' dedi. Babam, ben de Hasan b. Ali'yi tarif ettim, zira gördüğümü Hasan'a benzetmiştim, İbn Abbâs bana 'Şüphesiz sen onu görmüşsün' dedi."¹⁰⁴ İbn Abbâs, Hasan (r.a.)'ın Nebî (s.a.v.)'ye benzediğini rivâyet etmiştir. Hz. Alî de Hasan (r.a.)'ın göğsüyle başı arasındaki kısmın Resûlullah (s.a.v.)'a benzediğini bildirmiştir.¹⁰⁵

Şeytanın Resûlullah (s.a.v.)'ın sûretine giremeyeceği hadîslerle sâbit olmakla berâber, Resûlullah (s.a.v.)'ın asli sûreti dışında farklı şekillerde rüyada görölüp görülemeyeceği ise tartışılmıştır. "Ebû Hüreyre, Resûlullah (s.a.v.)'ın şöyle dediğini rivâyet etmiştir: 'Beni rüyada gören mutlaka beni görmüştür. Zira ben her (farklı) sûrette görülürüm.'¹⁰⁶ Zira Nebî'nin şeklini bilmeyen birisine Şeytan her hangi başka bir şekle girip, rüya sahibine ben senin peygamberinim deyip, aldatırsa ne olacak? İşte bu dikkat edilmesi gereken bir husuttur.

Kâdı Ebubekir b. Arabî, rüyada Resûlullah (s.a.v.)'ı asli sûreti üzere görenler onu görmüş, farklı sûretlerde görenler ise onun misâlini görmüştür. Birinci rüya için ta'bire gerek kalmazken ikincisinin ta'bir

¹⁰¹ Buhârî, *Sahîh*, Ta'bîr, 10; Müslim, *Sahîh*, er-Rü'ya, 10; el-Kârî, *Cemü'l-vesâil*, c. 2, s. 233.

¹⁰² Bak. el-Kârî, *Cemü'l-vesâil*, c. 2, s. 232.

¹⁰³ Askalânî, *Fethü'l-bârî*, c. 12, s. 384; el-Kârî, *Cemü'l-vesâil*, c. 2, s. 234.

¹⁰⁴ Askalânî, *Fethü'l-bârî*, c. 12, s. 384.

¹⁰⁵ el-Kârî, *Cemü'l-vesâil*, c. 2, s. 234.

¹⁰⁶ Askalânî, *Fethü'l-bârî*, c. 12, s. 384.

edilmesi gerekir, demiştir. Kaderiye buna karşı çıkararak rüyanın asla hakîkatı ifâde edemeyeceğini öne sürmüştür.¹⁰⁷

Bir kesim ise, bu hadîs; Resûlullah (s.a.v.)'i aslî sûreti üzere gören, kendisini görmüş, başka bir sûrette görenin rüyası ise, ehlâm türünden rüya görmüştür, anlamına gelir, demiştir. Kâdî İyâz, Nebî (s.a.v.)'yi aslî sûretiyle görenin rüyası gerçek; Nebî'yi farklı bir sûrette görenin rüyası ise tabiri gerektirir demiştir. İmâm Nevevî, bu görüşü zayıf bularak, her halukârda rüyada Nebî'yi görenin rüyası gerçektir, ister hayatında bilinen ma'rûf vâsıflarıyla, isterse başka bir sûrette görsün fark etmez, demiştir.¹⁰⁸ Nevevî'ye göre Şeytan hiçbir şekilde kendisini Nebî olarak gösteremez. Dolayısıyla başka şekilde gören de Nebî'yi görmüştür. Genel görüşün, Kâdî İyâz'ın dediği gibi Resûlullah (s.a.v.)'i rüyasında bilinen vasıflarıyla görenin rüyası gerçek, onu başka bir sûrette görenin rüyasının ise ta'bir gerektirdiği şekilde tezahür etmiştir, diyebiliriz. Bu da hadiste geçen, “Şeyten sûretime giremez” ifâdesine uygun düşmektedir. Yani Nebî (s.a.v.) hangi sûrette görülürse görülsün, bu rüya haktır ve şeytan buna bulaşamamıştır.¹⁰⁹

Burada *Luma'* gibi bazı kaynaklarda şeytanın farklı şekillerde görülüp Allah olduğunu söylediği ve buna bazı zayıf sûfîlerin kandığı,¹¹⁰ dolayısıyla şeytan Resûlullah (s.a.v.)'in şekline giremiyorsa nasıl olur da Allah'ın şekline bürüne bilmektedir? Şeklindeki soruya sûfîler, Allah sûretten münezzeh olduğu ve kimse onun sûretini bilmediği için şeytan her hangi bir sûrete bürünerek Allah olduğunu söyleyebilmektedir. Bunu hidâyet sahibi kimseler reddederken, bazı zâyıf kimseler de kanmaktadırlar. Oysa Resûlullah (s.a.v.)'in vasfı ve sûreti bilinmektedir. Bilindiği için başka bir sûrette gelen şeytana sen Resûlullah (s.a.v.) değilsin denilmektedir.¹¹¹ Hadîslerde de belirtildiği gibi şeytan Resûlullah'ın sûretine girememektedir.

Ayrıca Nebî (s.a.v.)'nin farklı şekillerde görülmesi gören kişinin

¹⁰⁷ Askalânî, *Fethü'l-bârî*, c. 12, s. 384; el-Kârî, *Cemü'l-vesâil*, c. 2, s. 234.

¹⁰⁸ Ebû Zekeriyâ Yahyâ en-Nevevî, *el-Minhâc şerhu Sahîhi Müslim b. el-Hacâc*, Dâru İhyâi't-Türâsî'l-Arabî, Beyrût, 1392/1972, c. 15, s. 25; el-Kârî, *Cemü'l-vesâil*, c. 2, s. 237.

¹⁰⁹ Bak. el-Kârî, *Cemü'l-vesâil*, c. 2, s. 232.

¹¹⁰ Bak. Ebû Nasr Serrâc et-Tûsî, *el-Lüma'*, Dâru Kütübî'l-Hadis, Mısır, ts., s. 544; Ferzende İdiz, “Sûfîlere Göre Rüyatullah Meselesi” *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, c. 9, sayı: 43, (Nisan 2016), s. 2470. (www.Sosyalarastirmalar.com).

¹¹¹ Bak. Şa'rânî, *el-Yâvâkit*, c. 1, s. 236.

hali ile alakalı olup, Nebî'yle alakalı değildir ve ta'bir gerektirir. Mesela Nebî (s.a.v.)'yi bir evi cüssesiyle kaplamış olarak görmek, o evin hayırla dolacağı anlamına gelir.¹¹² Yine onu tebessüm ederken görenin, sünnete bağlı bir kimse olduğu, kızgın olarak görenin ise bunun aksi olduğu anlamına gelir, demişlerdir.¹¹³

Sonuç

Ehl-i Sünnet kelâmcıları ile diğer itikadî mezhepler arasında önemli tartışmalara yol açmış olan rü'yetullah meselesi gibi, ölümünden sonra Nebî (s.a.v.) ile diğer nebilerin görülüp görülmeceğini ifade eden rü'yetü'n-Nebî meselesi de tartışılmıştır. Söz konusu tartışmalarda vardığımız sonuçları şu şekilde sıralayabiliriz:

Sûfî büyükleri başta olmak üzere Ehl-i Sünnet âlimlerinin birçoğu, Nebîmiz gibi diğer nebilerin de öldükten sonra şehidler misâli mahiyeti bizce anlaşılmayan bir hayatla diri olduklarını ve ehlullah-tan bazı kimselerin kendileriyle görüştiklerini söylemiştir. Şehidlerin diri oldukları Kur'an âyetiyle sâbittir. Nebîler şehidlerden daha üstün olduklarına göre onların da mahiyeti bizce bilinmeyen bir hayatla diri olmaları mümkündür.

Nebî (s.a.v.)'yi görmek, kalb tasfiyesi ve nefis tezkiyesi sonucu Allah'ın bir lütfu olarak perdenin kaldırılmasıyla gerçekleşmektedir. Dolayısıyla keşfe dayalı bir durum olup bunu ehli olmayan anlayamaz. Kaldı ki, tasfiye ve keşfe dayalı meseleleri duyular ve istidlale dayalı akılla anlamaya çalışmak doğru olmaz. Zira alanları farklıdır.

Onu gören kerâmet eseri görür. Kerâmet Ehl-i Sünnet'e göre hakıttır. Madem ki bu durum kerâmettir o halde kabul etmek gerekir.

Onu gördüğünü söyleyen kimse, bizzat rûh ve cesediyle asli sûretiyle görür. Zira rü'yet bu dünyada birbirimizi görmemiz gibi bu dünya şartlarında değil, misâl âleminde gerçekleşmektedir. Bu görüş, aynı zamanda Nebîmiz (s.a.v.)'in öldüğü için görülemeyeceğini söyleyenleri de doğrulamaktadır. Zira görme olayı bu dünya şartlarında değil, misâl âleminde gerçekleşmektedir. Rü'yet misâl âleminde

¹¹² Askalânî, *Fethü'l-bârî*, c. 12, s. 384.

¹¹³ el-Kârî, *Cemü'l-vesâil*, c. 2, s. 232.

gerçekleşip bu dünya şartlarında olmadığı için de mümkündür.Yine Nebî (s.a.v.)'yi yakaza halinde gördüğünü söyleyen de doğru söylemiştir. Zira kişi onu bu dünyada daha ölmeden ve uykuya dalmadan yakaza halinde ama misâl âleminde görmektedir.

Resûlullah (s.a.v.) rüyada görülmektedir. Şeytan onun şekline giremez. Bunda ittifak vardır.

Resûlullah (s.a.v.)'i rüyasında asli sûretiyle görenin bu rüyası hak-tır, başka şekilde Nebî görülmez bu tür rüyalar karmaşık sıradan rüya sayılır diyenler olduğu gibi, şeytanın Resûlullah'ın sûretine giremeyeceğini, dolayısıyla onu rüyada bilinen vasıflarıyla görenin rüyası hak olup onu görmüş, başka şekillerde görenin rüyası ise ta'bir gerektirir, diyenler olmuştur.

İhtilafın temelinde şâhîh hadîs kaynaklarında farklı lafızlarla rivâyet edilmiş olan *مَنْ رَأَى فِي الْمَنَامِ فَسَيَّرَ أَنِي فِي الْيَقِظَةِ وَلَا يَتَمَثَّلُ الشَّيْطَانُ* بِى «Beni rüyada gören gelecekte de uyanık halde görecektir. Şeytan benim şeklime giremez» hadîs yatmaktadır. Hadîste yer alan *فَسَيَّرَ أَنِي* lafzı, bu dünyada yakaza halinde, kiyâmette, Nebî döneminde yaşayıp henüz onu görmemiş kimseleri ifâde ettiği şeklinde farklı yorumlara sebep olmuştur.

Kısaca aktarılan bilgiler ışığında Nebî (s.a.v.)'in, mahiyeti bizce bilinmeyen, şehidlere benzer bir hayatla hayat sahibi olduğu, kalb tasfiyesi ve nefis tezkiyesinde bulunanların gözlerinden perdenin kaldırılması sonucu kerâmeten bazı ehlullahın kendileriyle görüştüğü, bu görüşmenin dünya şartlarında değil, misâl âleminde gerçekleştiği, bundan dolayı gören kimsenin Nebî (s.a.)'yi rûh ve cesediyle asli sûretiyle görmesinin mümkün olduğu ve bunun da yakaza hâlinde gerçekleştiği kanaatinin oluştuğunu söyleyebiliriz.

Bibliyografya

- Aclûnî, İsmâil b. Muhammed, *Keşfü'l-hafâ*, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, ts.
 Alûsî, Mahmûd, *Rûhu'l-meânî*, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Beyrût, ts.
 Askalânî, İbn Hacer, *Fethü'l-bârî şerhu Sahîhi Buhârî*, Dârü'l-Ma'rife, Beyrût, 1397/1977.

- el-Beyhakî, Ahmed b. Hüseyin, *el-İtikâd ve'l-hidâye ilâ sebîlî'r-reşâd alâ mezhebi selef ve ashâbi'l-hadîs*, tahk. Ahmed Ussâm el-Kâtib, Dârü'l-Âfâki'l-Cedîd, Beyrût, 1401/1981.
- Buhârî, Muhammed b. İsmâîl, *Sahîh*, tahk. Mustafa Diyeb, Dâru İbn Kesîr, 1407/1987.
- Cebecioğlu, Ethem, *Tasavvuf Deyimleri&Terimleri Sözlüğü*, Anka Yay., İstanbul, 2004.
- Çelebî, Kâtîp, *Mizânü'l-Hakk fî ihtiyâri'l-ehakk*, ter. Süleyman Uludağ, Kabalcı Yay., İstanbul, 2008.
- Ebû Dâvud, Süleyman b. Eş'as, *Sünen*, Dârü'l-Kitâbi'l-Arabî, Beyrût, ts.
- Ebû Ya'lâ, Ahmed b. Alî, *Müsned*, tahk. Hüseyin Selîm Esed, Dârü'l-Me'mûn li't-Türâs, Dımeşk, 1404/1984.
- el-Elbânî, Muhammed Nâsiruddîn, *Sisiletü's-Sahîha*, Mektebetü'l-Maârif, Riyâd, ts.
- el-Gazzâlî, Ebû Hâmid Muhammed, *el-Münkizu mine'd-dalâl*, tahk. Abdullah el-Hâlidî, Dârü'l-Erkam, Beyrût, ts.
- Goswami, A., *Kendini Bilen Evren*, çev. Yasemin Tokatlı, Ruh ve Madde Yay., İstanbul, ts.
- el-Heytemî, Ahmed Şihâbuddîn İbn Hacer, *el-Fetâvâ'l-hadîsiyye*, Dârü'l-Ma'rife, Beyrût, ts.
- İbn Arabî, Muhyiddîn, *Fûsûsü'l-hikem*, tahk. Ebû A'lâ Afîfî, Dârü'l-Kitâbi'l-Arabî, Beyrût, ts.
- İbn Ebî Cemre, Ebû Muhammed Abdullah, *Behcetü'n-nüfûs*, Matbatü's-Sıdk, Mısır, 1348/1929.
- İbn İmâd, Şihâbuddîn, *Şezarâtü'z-zeheb fî ahbâri men zeheb*, tahk. Abdülkadir Arnâvût-Mahmûd Arnâvût, Dâru İbn Kesîr, Beyrût, 1413/1992.
- İbn Mâce, *Sünen*, Dârü'l-Fikr, Beyrût, ts.
- İbn Manzûr, Muhammed, *Lisânü'l-Arab*, Dâru Sâdır, Beyrût, ts.
- İbn Şerîf, <https://saaid.net/mktarat/Maoled/41.htm> (erişim: 02.09.2016),
- İdiz, Ferzende, *İmâm Süyûtî ve Tasavvuf*, İlahiyat Yay., Ankara, 2015.
- _____, *İmâm Süyûtî'nin Tasavvuf Risâleleri*, İlahiyat Yay., Ankara, 2015.
- _____, "Kuantum Fiziği ve Tasavvuf", *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Der-gisi*, cilt 13, sayı 2, 2011, ss. 87-125.
- _____, "Kâtîp Çelebî'nin Mizânü'l-Hakk Adlı Eseri Bağlamında Kâdizâdeliler-

- Sivasiler Mücadelesi”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 8; Sayı: 39 (Ağustos 2015). (www.sosyalarastirmalar.com).
- _____, “Süfîlere Göre Rüyeyullah Meselesi” *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 9, Sayı: 43 (Nisan 2016), ss. 2468-2479. (www.sosyalarastirmalar.com).
- İmâm A'zâm, Numan b. Sâbit, *Fıkhü'l-ekber ve şerhuhu*, Dârü'l-kütübî'l-Arabiyye, ts.
- el-Kârî, Alî, *Cemü'l-vesâil fi şerhi's-Şemâil*, Mısır, ts.
- Kuşeyrî, Abdülkerîm, *er-Risâle*, Dârü'l-Hayr, Beyrût, 1416/1995.
- Müslim b. Hacâc, *Sahih*, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Beyrût, ts.
- en-Nebhânî, Yusûf, *Câmiu kerâmâtî'l-evliyâ*, Merkez Ehlisünne, 1422/2001.
- en-Nevevî, Ebû Zekeriyâ Yahyâ, *el-Minhâc şerhu Sahîhi Müslim b. el-Hacâc*, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Beyrût, 1392/1972.
- en-Nisâbü'rî, Ebû Abdullah Hâkim, *el-Müstedrek*, Dârü'l-Ma'rife, Beyrût, ts.
- es-Seyyidî, Tefkîk b. Ömer b. Alî, *Büsrâ'l-kulûbi'l-yakaza fi rü'yeti'n-Nebî*, Mektebetü'l-Kabs, 1990.
- Süyûtî, Celâluddîn, İnbâü'l-ezkiyâ bi hayâti'l-enbiyâ, Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrût, 1421./2000 (*el-Hâvî fi'l-fatâvâ eserinin içerisinde*).
- _____, *el-Hâvî fi'l-fatâvâ*, Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrût, 1421./2000.
- _____, *Te'yidü'l-hakîkati'l-aliyye ve teşyidü't-Tariki's-Şâzeliyye* Manisa İl Halk Kütüphanesi, 45 Hk 1525
- _____, *Tenvîrül-halek fi imkâni rü'yeti'n- Nebi ve'l-melek*, Kütahya Vahidpaşa İl Halk ktp, No: 43 Va 2282.
- _____, *eş-Şerefü'l-muhattem fimâ mennellah bihi alâ veliyyihi es-Seyyid Ahmed er'Rıfâî radiyallahu anhu min takbili yedi'n-Nebiyyi salallahu aleyhi ve's-sellem*, Miriyye Matbaası, Mısır, 1301/1884.
- Tosun, Necdet, “Rüya ve Müşâhede” *Rüyalar Âlemi*, Sûfî Yay., İstanbul, 2016.
- et-Tûsî, Ebû Nasr Serrâc, *el-Lüma'*, Dâru Kütübî'l-Hadîs, Mısır, ts.
- eş-Şarânî, Abdulvahhâb, *et-Tabakâtü's-suğrâ*, tahk. Ahmed Abdurrahîm es-Sâyih-Tefkîk Alî Vehbe, Mektebetü's-Sekâfeti'd-Diniyye, Kâhire, 1426/2005.
- _____, *el-Yavâkît ve'l-cevâhir fi beyâni Akâidi'l-ekâbir*, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Beyrût, ts.
- eş-Şâzîlî, Abdulkadir b. Muhammed, *Behcetü'l-âbidîn bi tercümeti Hâfizi'l-asri Celâluddîn es-Süyûtî*, tahk. Abdulilâh Ahmed Nebhân, Dimeşk, 1419/1998.

Uludağ, Süleyman, “Rü’yet”, *DİA*, İstanbul 2008, c. XXXV.

ez-Zebîdî, Muhammed b. Muhammed b. Abdurrezzâk, *Tâcü'l-arûs min cevâhiri'l-kâmûs*, tahk. Heyet, Dârü'l-Hidâye, ts.

ez-Zerkeşî, Muhammed b. Abdullah, *et-Tezkire fi'l-ehâdisi'l-müştehire*, tahk. Mustafa Abdulkadir Atâ, Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrût, 1406/1986.